

MINISTERUL EDUCAȚIEI AL REPUBLICII MOLDOVA

Marina Morari
Alexandru Borș

EDUCAȚIE MUZICALĂ

Manual pentru clasa a 3-a

MINISTERUL EDUCAȚIEI AL REPUBLICII MOLDOVA

Marina Morari
Alexandru Borș

EDUCAȚIE MUZICALĂ

Manual pentru clasa a 3-a

Știința, 2016

CZU 78 (075.2)

M 89

Elaborat conform curriculumului disciplinar în vigoare și aprobat prin Ordinul ministrului educației (nr. 528 din 02 iunie 2016). Editat din sursele financiare bugetare.

Comisia de evaluare: *Liliana Zaharia*, prof. școlar (gr. did. unu), Liceul Teoretic „Ion Creangă”, Chișinău; *Adela Sahniuc*, prof. școlar (gr. did. unu), Liceul Teoretic „Gheorghe Asachi”, Chișinău; *Veaceslav Adam*, prof. școlar (gr. did. superior), Liceul de Creație și Inventică „Prometeu”, Chișinău

Recenzenți: *Ion Gagim*, membru al Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din Moldova, doctor habilitat, profesor universitar, Universitatea de Stat „Alec Russo”, Bălți; *Tatiana Baciuc*, doctor în psihologie, conferențiar universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”; *Tatiana Cartaleanu*, doctor în filologie, conferențiar universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”; *Mihai Bacinschi*, membru al Uniunii Artiștilor Plastici, designer de carte, director artistic la Editura ARC

Responsabil de ediție: *Larisa Dohotaru*

Redactor: *Mariana Belenciuc*

Corectori: *Maria Cornesco*, *Tatiana Darii*

Redactor tehnic: *Nina Duduciuc*

Pictor: *Daniela Șemeachin-Spînu*

Machetare computerizată: *Olga Ciuntu*, *Anatol Andrițchi*

Copertă: *Olga Ciuntu*

Întreprinderea Editorial-Poligrafică Știința,

str. Academiei, nr. 3; MD-2028, Chișinău, Republica Moldova;

tel.: (+373 22) 73-96-16; fax: (+373 22) 73-96-27;

e-mail: prini_stiinta@yahoo.com; prini@stiinta.asm.md;

www.editurastiinta.md

DIFUZARE:

ÎM Societatea de Distribuție a Cărții PRO-NOI,

str. Alba-Iulia, nr. 75; MD-2051, Chișinău;

tel.: (+373 22) 51-68-17, 71-96-74; fax: (+373 22) 58-02-68;

e-mail: info@pronoi.md; www.pronoi.md

Toate drepturile asupra acestei ediții aparțin Întreprinderii Editorial-Poligrafice Știința.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Morari, Marina

Educație muzicală: Man. pentru cl. a 3-a/Marina Morari, Alexandru Borș; Comisia de evaluare: Liliana Zaharia [et al.]; Min. Educației al Rep. Moldova. – Ch.: Î.E.P. Știința, 2016 (Tipogr. „BALACRON” SRL). – 96 p.

ISBN 978-9975-85-026-1
78 (075.2)

ISBN 978-9975-85-026-1

© Marina Morari, Alexandru Borș. 2012, 2016

© Întreprinderea Editorial-Poligrafică Știința. 2012, 2016

Dragi elevi!

Acum aveți posibilitatea să continuați calea cunoașterii enigmaticului limbaj al artei sunetelor muzicale. Prezentul manual vă va ajuta să înțelegeți că muzica este un mijloc specific de comunicare între oameni. Limbajul muzicii, prin îmbinarea mai multor elemente – sunete muzicale diferite ca înălțime, durată și intensitate, precum și timbru, tempo – contribuie la redarea emoțiilor, sentimentelor, gândurilor, care sînt, cîteodată, imposibil de a fi exprimate prin vorbirea obișnuită. În cele din urmă, de la cele trei tipuri de muzică (cîntec, dans, marș) iau naștere diverse compoziții muzicale vocale, pentru instrumente muzicale, pentru orchestră etc.

De asemenea, pe parcurs vă veți convinge că cel mai important element al limbajului muzicii este *melodia*. Ea poate fi de o mare diversitate: de cîntec, de dans, de marș etc.

În cadrul acestui manual, veți lua cunoștință de forme muzicale mai des întîlnite, aflînd că forma/structura unei creații muzicale este în strînsă legătură cu ideile muzicale.

Pe lîngă toate acestea, aveți încă multe altele de aflat în timpul studierii sistematice a materialului muzical expus în prezentul manual.

Mult succes!

Semne convenționale

– Audiați. Vizionați

– Exersați. Interpretați

– Meditați. Comentați

– Creați

Cuprins

Tema 1. Limbajul muzicii	5
Elementele limbajului muzical	5
Evenimentele sonore în muzică	7
Nuanțele dinamice – element de expresie muzicală	8
Nuanțarea dinamică în cântec	10
Ce este ritmul muzical?	14
Accentul ritmic	16
Acompaniamentul ritmic	18
Cum se măsoară timpul în muzică?	20
Măsura de patru timpi	22
Tempoul în muzică	24
Timbrul vocal	28
Timbrul instrumental	32
Tipurile de orchestră	34
Autoevaluare	37
Tema 2. Melodia – cel mai important element al limbajului muzical ...	38
Ce este melodia?	38
Structura melodiei	40
Gama Do	43
Trisonul gamei	46
Ce este modul în muzică?	47
Ce înseamnă valoarea unui cântec?	50
Cîntecele sărbătorilor de iarnă	51
Cine poate interpreta o melodie?	54
Melodii celebre din universul muzicii	56
Doina și Ciocîrlia	56
Valsul	61
Autoevaluare	67
Tema 3. Forma muzicală	68
Cum se organizează ideile muzicale în cântec?	69
Forma strofică	70
Forma strofică cu refren	71
Forma muzicală monopartită	74
Forma muzicală bipartită	76
Forma muzicală tripartită	80
Să improvizăm muzical	83
Forma rondo	84
Tema cu variațiuni	87
Forma liberă (deschisă)	89
Autoevaluare	90
Repertoriu de piese pentru auditiie (fragmente)	91

LIMBAJUL MUZICII

Elementele limbajului muzical

*Nu este suficient să asculți muzica,
trebuie s-o și auzi...*

George Bălan, muzicolog

Limbajul artei muzicale este sonor și intonațional. Spre deosebire de zgomote, sunetele muzicale sînt plăcute auzului, fiind produse de vocile oamenilor și de instrumente muzicale. Totodată, sunetele creației muzicale sînt aranjate într-o anumită ordine și exprimă un mesaj sonor-artistic. Pentru a înțelege acest mesaj, este necesar să cunoaștem **elementele limbajului muzical**.

Principalul element al limbajului muzical este *melodia*. Calitățile sunetelor muzicale dintr-o melodie sînt redată prin *ritm*, *măsură*, *tempo*, *timbru* și alte elemente ale limbajului muzical.

Astfel, studiind elementele de limbaj muzical, descoperim despre *ce* și *cum* „ne povestesc” creațiile muzicale.

Să ne amintim...

Muzica pe care o ascultăm și interpretăm ne influențează dispoziția, gândurile și faptele. Diversitatea artei sunetelor pornește de la tipurile principale de muzică – cîntecul, dansul și marșul. Cîntecul a generat *cantabilitatea*, dansul – *caracterul dansant* și marșul – *caracterul de marș* al muzicii.

Cîntec
duios
liric
cantabil

Dans
sprinten
săltăreț
jucăuș

Marș
cadențat
hotărît
curajos

- Memorați și interpretați cîntecul „Acum e toamnă, da!” în caracter de dans și în cel de marș. Care din ele exprimă cel mai bine imaginea toamnei prin cînt?

Acum e toamnă, da!

Versuri și muzică: Grigore Teodosiu

Andante

1. A, a, a! A - cum e toam - nă, da!
lar-ba-n cîmp se veș - te - jeș - te, Frun - za - n co-dru-n
- găl - be - neș - te, A, a, a! A - cum e toam-nă, da!

2. E, e, e! Plăcută vreme e.
Mere, prune, nuci și pere,
Noi avem după plăcere
E, e, e! Plăcută vreme e.

3. I, i, i! Veniți copii la vii!
Strugurele must se face
Și mustul nouă ne place
I, i, i! Veniți copii la vii!

4. O, o, o! Se duc cocorii-n stol.
Se duc cuci și rîndunele
Și ne pare rău de ele.
O, o, o! Se duc cocorii-n stol.

Evenimentele sonore în muzică

Orice lucrare muzicală reprezintă o „povestire în sunete”. Conținutul acesteia este alcătuit din unul sau mai multe evenimente sonore. Trecerea de la un eveniment sonor la altul se simte prin schimbarea expresivității muzicii. Expresivitatea evenimentului sonor este plăsmuită de limbajul muzical.

Antonio Vivaldi. *Concertul „Toamna”*

Marele compozitor italian Antonio Vivaldi s-a născut în Veneția. Primele lecții de muzică i-au fost predate de propriul tată, care cânta la vioară. Mai apoi, întreaga Europă l-a cunoscut pe Vivaldi în calitate de compozitor și violonist remarcabil.

Cea mai cunoscută creație muzicală a artistului este ciclul „Anotimpurile”. Concertul „Toamna” cuprinde trei părți (mișcări). Conținutul muzicii, prin diverse evenimente sonore, exprimă și descrie viața omului în acest anotimp.

Antonio Vivaldi
(1678–1741)

1. Sărbătoarea roadei

Sărbătoarea plugarilor este redată prin dialogul dintre vioară și orchestră.

2. Odihna oamenilor

Odihna oamenilor se redă prin melodia liniștită și în tempo rar.

3. Vânătoarea

Vânătoarea ce pornește este reflectată de sunetele cornului.

- Audiați concertul „Toamna” de A. Vivaldi și descoperiți expresivitatea muzicii din fiecare mișcare.

- Fredonați melodia de la începutul primei și a treia mișcări din același concert.

Nuanțele dinamice – element de expresie muzicală

Muzica te face să vibrezi.

George Enescu

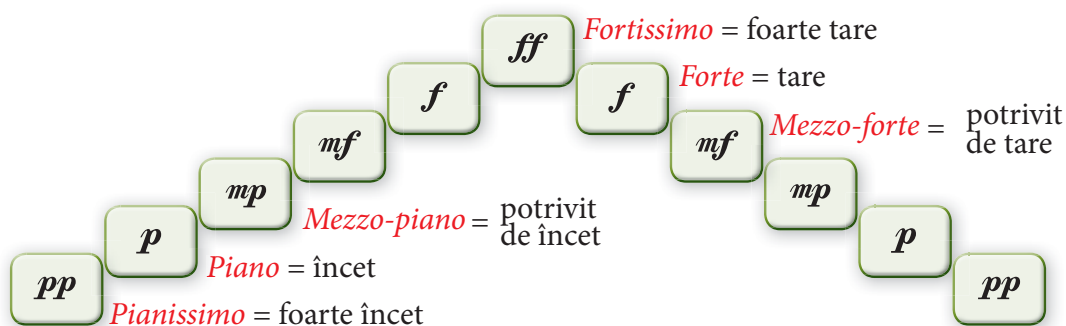
Steve Hanks. *Lecție de muzică*

Asemenea culorilor în arta plastică, nuanțele dinamice în muzică o fac mai sugestivă și mai sensibilă. Fără nuanțe dinamice, orice melodie ar suna monoton, neexpresiv și neînsuflețit.

Astfel, pentru a da expresie ideilor muzicale, compozitorii recurg la diverse nuanțe dinamice: de la cele mai slab auzite pînă la cele mai puternice.

Denumirea nuanțelor dinamice (a gradelor de intensitate) provine din limba italiană și se notează prescurtat.

Termenii care indică o intensitate uniformă

Termenii care indică o modificare treptată (progresivă) a intensității

Crescendo (*cresc.*) sau = crescînd intensitatea din ce în ce mai mult.

Decrescendo (*descresc.*) sau = descrescînd intensitatea treptat.

Diminuendo (*dim.*) = scăzînd, diminuînd intensitatea treptat.

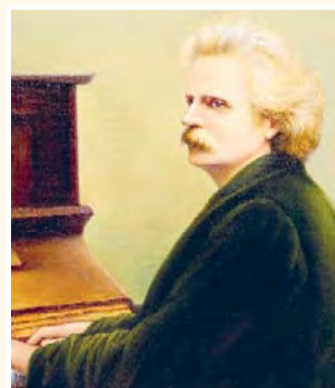
Redarea unui eveniment sonor prin diverse nuanțe dinamice se numește **nuanțare dinamică**. Efectele nuanțelor dinamice atribuie expresivitate muzicii, producând diverse asociații de apropiere, de îndepărtare, efectul ecoului etc.

Succesiunea nuanțelor dinamice într-o creație muzicală alcătuiesc **planul dinamic** al acesteia.

Edvard Grieg. Piesa „Dimineața”

Marele compozitor norvegian Edvard Grieg s-a născut într-o familie cu tradiții muzicale. La șase ani, mama îi devine cea dintâi profesoară de pian. Iar mai târziu se remarcă drept mare pianist.

Avînd un suflet mare de artist, Edvard Grieg a creat cu ajutorul muzicii imaginea naturii. În piesa „Dimineața” (din suita nr. 1 „Peer Gynt”) este redată trezirea treptată a naturii. Melodia lucrării se repetă sunînd succesiv la diferite instrumente (flaut, oboi, viori etc.). Caracterul cantabil al muzicii sugerează frumusețea unei zile pline de lumină și prospețime.

Edvard Grieg
(1843–1907)

• Audați piesa „Dimineața” de E. Grieg. Urmăriți evenimentul sonor în această creație și observați cum evoluează melodia pe parcursul ei.

• Prin care elemente de limbaj (tempo, ritm, nuanțe dinamice) este redată deșteptarea naturii în piesa „Dimineața”?

• Fredonați melodia din aceeași piesă sub formă de dialog, după planul dinamic de mai jos.

Diagram illustrating the dynamic plan for the piece „Dimineața” by Edvard Grieg, showing two staves of music with dynamic markings and crescendo/decrescendo symbols.

Staff 1: *pp* (pianissimo) followed by a crescendo symbol, then *mp* (mezzo-piano) followed by a decrescendo symbol.

Staff 2: *mf* (mezzo-forte) followed by a decrescendo symbol, then *f* (forte) followed by a crescendo symbol, and finally *mp* (mezzo-piano).

Nuanțarea dinamică în cântec

În creațiile instrumentale, compozitorul indică nuanțele dinamice pentru tot mersul mesajului muzical.

În cîntece, planul dinamic este sugerat de textul poetic. Cu ajutorul nuanțelor dinamice sînt exprimate trăirile personajelor și descrise evenimente.

- Alcătuiți fișe cu denumirea prescurtată a nuanțelor dinamice. Utilizați-le la elaborarea planului dinamic pentru fiecare dintre strofele cîntecului „Toamna”.

- Interpretați expresiv cîntecul „Toamna” potrivit planului dinamic propus.

Toamna

Versuri: Vasile Nedelcu

Muzică: Daria Radu

Andante, dolce

1. A ve - nit și toam - na, Pe ne - prins de ves - te,
Co - bo - rînd din co - dri, Ca din - tr-o po - ves - te,
Ca din - tr-o po - ves - te. *mf* Refren:
Hai - na grea de a - ur
Vîn - tul i-o sfi - și - e, Zdren - țe ur - că - n no - uri,
mp Trec pes - te cîm - pi - e, *p* Trec pes - te cîm - pi - e.

2. Dimineța bruma
Pișcă de picioare –
Nu mai umbli desculță
Ziulica mare.

Refren.

Nouri mari se-adună
Și în jos se lasă,
De ne fură zarea
Și ne-alungă-n casă.

- Determinați mijloacele de expresie din cîntecul „Toamna”.
- Prin ce se deosebește muzica din strofă de cea din refren?

Să ne amintim...

Ideile muzicale pot fi exprimate cu gestul mîinii. Astfel, sunetele unei melodii le putem arăta prin diferite gesturi (a vedea imaginea de mai jos).

Linia melodică (șirul sunetelor dintr-o melodie) poate fi redată grafic prin: liniuțe scurte (pentru sunete scurte) și liniuțe lungi (pentru sunete cu durată mai mare).

- Exersați interpretarea „Scăriței muzicale do” în caractere diferite, însoțind cîntul cu gestul mîinii.
- Utilizați gestul mîinii la executarea liniilor melodice propuse în imaginea de mai jos.

The diagram shows a musical ladder with eight rungs labeled 'do', 'si', 'la', 'sol', 'fa', 'mi', 're', 'do' from top to bottom. Each rung has a corresponding hand gesture icon to its left. To the right of the ladder, there are blue and red horizontal bars of varying lengths representing a melody. A smiling sun is positioned above the 'sol' and 'fa' rungs. A cartoon rabbit is on the right side, looking up at the diagram.

- Alegeți textul potrivit pentru aceste începuturi de melodie, apoi interpretați-le.
 - a) *Luci, Soare, luci, că ți-oi sparge nuci!*
 - b) *Iepurașul fuge, fuge, nimeni nu-l ajunge.*
- Fredonați și continuați melodiile redată grafic în imaginea de mai sus.
- Învățați cîntecul „Clopoțelul”: a) solfegiați (interpretați pe note) și redați cu gestul mîinii linia melodică; b) interpretați expresiv cîntecul.

Clopoțelul

(cîntec didactic)

The musical notation is on a single staff with a treble clef and a 2/4 time signature. It consists of ten measures, each with a single eighth note. Above each note is a hand gesture icon. The melody is: C4 (quarter), D4 (quarter), E4 (quarter), F4 (quarter), G4 (quarter), A4 (quarter), B4 (quarter), A4 (quarter), G4 (quarter), F4 (quarter).

1. Cling, cling, clo - po - țe - lul ve - sel a su - nat.
2. Har - nic sprin - te - ne - lul pe toți ne-a che - mat.

Robert Schumann
(1810–1856)

Robert Schumann.

Piesa „Reverie”¹

Numele lui Robert Schumann este legat de domeniul muzicii și cel al literaturii. Copilăria i-a fost orientată către carte, deoarece tatăl său era editor. El însuși povestea că a început să compună muzică și texte literare pînă la vîrsta de șapte ani. Părintele viitorului artist încuraja îndeosebi aspirațiile muzicale ale feciorului.

Mai târziu creația lui Robert Schumann va demonstra o contopire reușită de idei literare și muzicale. Instrumentul muzical preferat al compozitorului german a fost pianul, căruia i-a dedicat foarte multe piese.

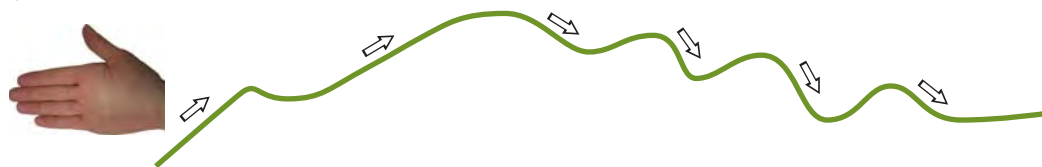
Ciclul de piese „Scene din copilărie” exprimă evenimente din viața copiilor. Una dintre cele mai cunoscute este „Reverie”. În această piesă sînt rediate sentimente de aleasă gingășie, seninătate și curățenie sufletească ale omului. Titlul creației muzicale sugerează nuanțele de intensitate scăzută (*piano, mezzo-piano*).

- Audiați piesa „Reverie” de R. Schumann, urmărind dezvoltarea evenimentelor sonore.

- Reprezentați cu gestul mîinii sensul mișcării liniei melodice din piesă.

- Explicați de ce în piesa „Reverie” domină nuanțele de intensitate scăzută.

¹ Reverie – (aici) piesă vocală sau instrumentală de mici proporții, care predispune la visare.

- Caracterizați expresivitatea nuanțelor dinamice în creațiile muzicale audiate și interpretate anterior, utilizând schema de mai jos.

mp

intensitate scăzută

pp

liniștit
tăinic
duios
trist
visător
îndurerat

p

N U A N Ţ E L E

D I N A M I C E

*f**ff*

intensitate mărită

mf

energic
viguros
tulburător
măreț
festiv
zguduitoar

- Învățați și interpretați cântecul „7 note muzicale”. Alegeți nuanțele potrivite pentru fiecare strofă.

7 note muzicale

Versuri: Titus Știrbu

Muzică: Raisa Buciucianu

Andantino

1. Fu - ge - un iz - vo - raș la va - le Și în - gî - nă fără-a
ști Șap - te no - te mu - zi - ca - le. Do, re, mi, fa,
sol, la, si. Do, re, mi, fa, sol, la, si.

2. Printre ierburi vîntul moale
Șuieră fără a ști
Șapte note muzicale.
Do, re, mi, fa, sol, la, si. – bis

3. La cel codru de pe vale
Șapte băiețași am fost.
Cele note muzicale
Mi le știu azi pe de rost
Toți băieții de pe glob.

Ce este ritmul muzical?

Ritmul este ordinea în mișcare.

Platon, învățat grec

Ritmul semnifică ideea de mișcare regulată. În sfera artelor (muzică, dans, poezie), ritmul este un element de expresie foarte important.

În muzică, **ritmul** este generat de succesiunea organizată a duratelor sunetelor. Fără ritm nu poate exista melodia. **Ritmul muzical** se structurează din: *formula ritmică* și *accentul ritmic*.

Formula ritmică reprezintă o combinaire de durate ale notelor și pauzelor, încadrate într-o măsură.

Mai multe formule ritmice alcătuiesc un *desen ritmic*.

Să ne amintim...

Măsura $\frac{2}{4}$

Măsura $\frac{3}{4}$

- Executați cu băți din palme formulele ritmice de mai sus.
- Stabiliți și executați ritmul din desenele de mai jos.

a)

La un ca - păț cîn - te - cul, La alt ca - păț su - fle - tul.

b)

Lu - nă, lu - nă no - uă, Ta - ie pîi - nea-n do - uă.

- Descoperiți prin ce se deosebește ritmul la măsura de doi timpi de ritmul la măsura de trei timpi.

Ritm la măsura de doi timpi:

Ritm la măsura de trei timpi:

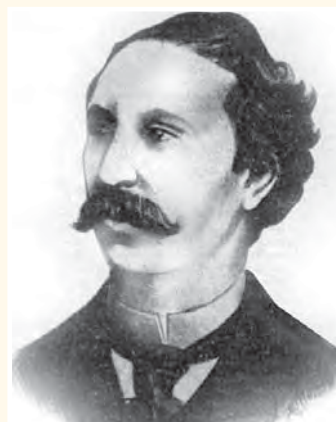

Constantin Dimitrescu.

Dans țărănesc (Dans rustic)

Constantin Dimitrescu a fost un compozitor și violoncelist renumit. El a promovat muzica românească de cameră. Creația sa se caracterizează prin intonații folclorice și melodicitate.

„Dansul țărănesc” a fost compus pentru violoncel și pian și este o piesă de cameră. Muzica dansului are la bază două melodii: prima sună cu avânt, aprig și înfocat, iar a doua – mlădios, lin, curgător.

Constantin Dimitrescu
(1847–1928)

- Audiați „Dansul țărănesc” de C. Dimitrescu și urmăriți expresivitatea ritmului.

- Expuneți-vă opiniile asupra rolului ritmului în muzica audiată cu ajutorul expresiilor de mai jos.

Dicționar

muzică de cameră – creații muzicale cu sonoritate redusă, executate de un ansamblu cu număr restrâns de interpreți (de la 2 până la 20).

Generează mișcare.

Ordonează melodia.

Exprimă caracter.

Emană energie.

Redă expresivitatea.

- Improvizați mișcări ritmice potrivite pentru fiecare parte a piesei „Dans țărănesc”.

violoncel – instrument muzical cu corzi și arcuș, ce are o sonoritate mai joasă (mai gravă) în comparație cu vioara. Ca dimensiune, este mai mare decât vioara și mai mic decât contrabasul.

Accentul ritmic

Cuvintele din versurile unui cântec, de regulă, au silabe accentuate (ce se pronunță mai tare) și silabe neaccentuate. Silabele accentuate se succed periodic (se repetă la distanțe egale).

- Exersați rostirea ritmică, respectînd accentul ritmic.

a) Su - flă trist vînt pri - beag,
A so - sit toa - mna-n prag.

b) Cu - cu - le, ai glas du - ios,
Tu faci co - drul mai fru - mos.

Su- flă trist
vînt pri- beag.

Cu - cu - le, ai glas du - ios.

Accentul conferă ritmului muzical precizie și se notează prin semnul >. Accentul ajută la determinarea măsurii.

- Rostiți în ritm uniform textele cu duratele sunetelor de optimi, pătrimi și doimi.

IU-TE

a) A - la, ba - la, por - to - ca - la.
b) Gî - ză, gî - ză, bu - bu - ru - ză.

PAS

a) Doi cai pasc fîn.
b) Am fost în crîng.

RA-AR

Bu - cium, su - nă.

- Executați exercițiile ritmice cu bății din palme, rostind concomitent denumirea silabelor ritmice (*pas, iu-te*).

1) 2) 3)

- Exersați citirea ritmică a versurilor de mai jos după modelele din exercițiul precedent. Alegeți cea mai expresivă variantă.

Zboară frunzele în vînt
Ce frumos cad pe pămînt!

Toamna iarăși a sosit,
Mic și mare-i mulțumit.

- Notați pe caiet ritmul creat.

- Învățați și intonați cîntecul „Hop și-așa!”.
- Însotiți interpretarea cîntecului cu mișcări de dans potrivite.

Hop și-așa!

Versuri și muzică: Regeni Rausch

Hop, hop, și-a - așa! Cîn-tă lă - u -

ta - re, cîn-tă mai cu foc, Hop, hop, și-a -

șa! Jo-cul nos-tru ve - sel # să nu stea pe loc!

Acompaniamentul ritmic

Melodia devine mai expresivă fiind acompaniată.

Acompaniamentul ritmic poate fi executat la tobă, tamburină, clopoței, trian-glu etc.

- Interpretați pe silaba „la” melodia piesei „Dimineața” de E. Grieg.
- Însotiți melodia cu acompaniament ritmic după modelul de mai jos.

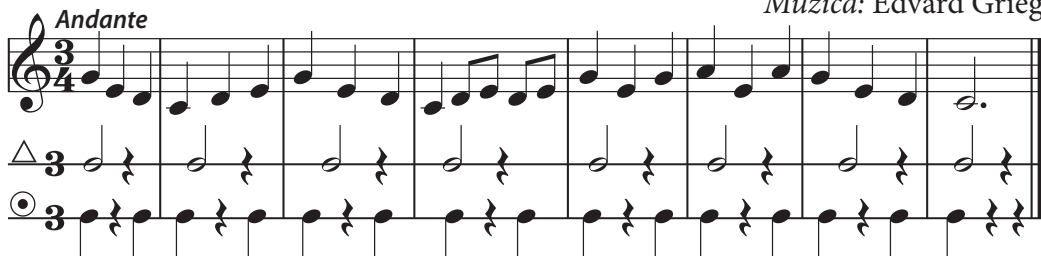
Dicționar

acompaniament – însoțirea vocală sau instrumentală a melo-diei principale dintr-o lucrare muzicală.

Dimineața

(model de acompaniament ritmic)

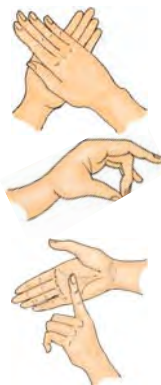
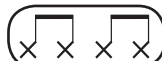
Muzică: Edvard Grieg

- Jocul „Ritmuri vesele”:
 1. Rostiți ritmic textul sub formă de dialog.
 2. La sfârșitul fiecărei fraze executați una dintre formulele ritmice propuse în colonița din dreapta.
 3. Ritmul va deveni mai vesel dacă se va produce diferit: prin bătăi din palme, pocnet din degete, lovire cu degetul arătător în palmă și altele.

1. Toa - mnă bu - nă și fru - moa - să
2. Spre sfîr - șit ne-a-lungi în ca - să,
3. Tu ne dai fruc-te, le - gu - me
4. Coap-te, proas-pe-te și bu - ne.

- Elaborați pentru textul de mai jos variante de desen ritmic. Notați pe caiet și interpretați cele mai expresive desene ritmice.

Apa rece de izvor
Îți alină orice dor.

Numai dorul cel de țară
Rămîne la inimioară.
(Marcela Mardare. „Dor de țară”)

- Memorați și interpretați expresiv cântecul „Nimeni nu e singurel” sub formă de joc.

Nimeni nu e singurel

Moderato

(din folclorul copiilor)

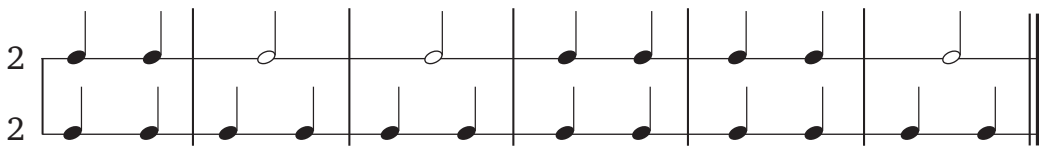
2. Nimeni nu e singurel, Fetiță cu băiețel,
Degețel cu degețel, Nimeni nu e singurel.

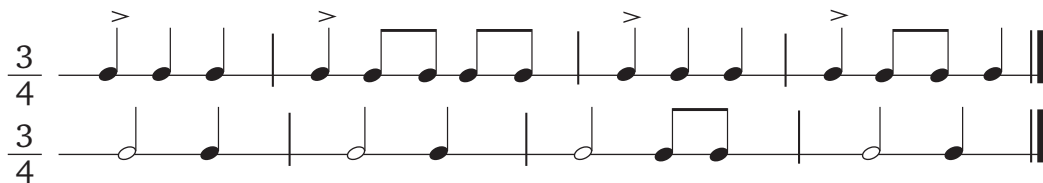
- Alcătuiți variante de acompaniament ritmic pentru cântecul „Nimeni nu e singurel”. Alegeți instrumentul muzical potrivit pentru aceasta.

- Interpretați exercițiul ritmic de mai jos cu ajutorul instrumentelor muzicale pentru copii (trianglu, tamburină, clopoței etc.).

- Executați cu bătaii din palme desenele ritmice de mai jos cu dispoziție variată: vesel, trist, solemn, glumeț.

- Realizați un joc muzical: un elev execută desenul ritmic din prima frază a unui cântec învățat anterior, iar ceilalți elevi îl ghicesc cântînd.

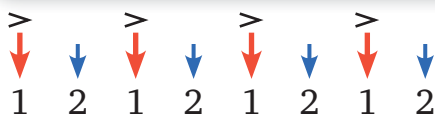
Cum se măsoară timpul în muzică?

Să ne amintim...

Durata sunetelor muzicale se măsoară în timp.

Măsura de doi timp

reprezintă grupul de doi timp: primul accentuat (timp tare), iar al doilea neaccentuat (timp slab). De exemplu: $\frac{2}{4}$

MARȘUL

POLCA

SÎRBA

Măsura de trei timp

reprezintă grupul din trei timp: primul accentuat, iar al doilea și al treilea – neaccentuați. De exemplu: $\frac{3}{4}$

VALSUL

MAZURCA

MENUETUL

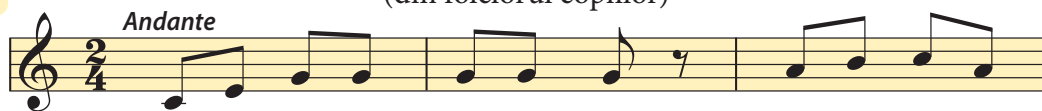

- Marcați cu gestul mâinii timpii accentuați și neaccentuați în exemplele de muzică audiată.
- Memorați și interpretați cântecul „Drag mi-e jocul românesc”.

Drag mi-e jocul românesc

(din folclorul copiilor)

1. Drag mi-e jo - cul ro-mâ - nesc,
2. Bi - ne de nu l-oi por - ni,
3. Nu te ui - ta la co - joc,

Dar nu știu cum
Eu ru - și - ne
Ci te ui - tă

să-l por-nesc. Hei! Tra la la la la la la la la la la,
oi pă-ți. Hei! Tra la la la la la la la la la la,
cum mai joc. Hei! Tra la la la la la la la la la la!

- Accentuați timpii tari interpretând cântecul cu bătaie din palme.
- Elaborați un acompaniament ritmic potrivit pentru acest cântec.

Muzica există atunci când răsună. Audiția muzicii interpretate pe viu, bunăoară în sala de concert, produce impresii mult mai puternice decât o înregistrare la radio, televizor etc. Totodată, prin ascultarea cercetătoare poți înțelege tainele și mesajul muzicii.

Piotr Ceaikovski.

Vals sentimental

Compozitorul rus Piotr Ceaikovski este unul dintre marii creatori ai muzicii.

Părinții săi adora muzica, descoperind talentele fiului în acest domeniu foarte devreme. La maturitate, dragostea de muzică îl cucerește total pe Ceaikovski. Astfel vor fi create piese pentru pian, simfonii, muzică de cameră, opere, balet etc. de mare valoare.

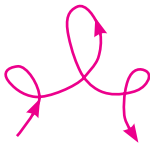
Una dintre lucrările de mare măiestrie ale compozitorului este „Valsul sentimental” (opus 51, nr. 6). Muzica piesei sună trist și reunește caracterul cantabil cu ritmul de vals. Melodia emană dor, visare și tandrețe.

Piotr Ceaikovski
(1840–1893)

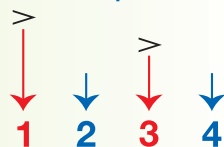
- Audiați „Valsul sentimental” de P. Ceaikovski. Ce imagine vă trezește?
- Descoperiți caracterul muzicii în fiecare eveniment sonor.
- Redați cu gestul mîinii linia melodiei din „Valsul sentimental”, marcînd avîntul, culminația (accentul ritmic) și liniștirea, după modelul propus.

Repere pentru caracterizare	1 eveniment	al 2-lea eveniment	al 3-lea eveniment
Sentimentul muzicii	visător, trist	viu, luminos	?
Caracterul melodiei	cantabil	dansant	?
Conturul melodiei			?

Măsura de patru timpi

Măsura de patru timpi reprezintă grupul din patru timpi: primul este accentuat (timp tare), al doilea neaccentuat (timp slab), al treilea relativ accentuat (relativ tare) și al patrulea neaccentuat.

Mișcare la patru timpi

- Exersați formulele ritmice la măsura de patru timpi.

- Citiți ritmic exercițiile de mai jos, marcând cu gestul mâinii mișcarea (măsura) la patru timpi:

- Interpretați expresiv cântecul „Ceasul” sub formă de dialog muzical.

Ceasul

(melodie germană)

Moderato

- Imitați mișcarea pendulului unui orologiu, mișcarea săgeților unui ceasornic și a unui ceas de mână în timpul interpretării.

Edvard Grieg.

În peștera împăratului munților

Piesa „În peștera împăratului munților”, cu subiect fantastic, face parte din suita „Peer Gynt” de E. Grieg. Personajul principal, tânărul Peer, cutreieră pământul și ajunge în peștera împăratului munților. Acolo el întâlnește creaturi enigmatice, care trăiesc la mari adâncimi.

Muzica din compoziție redă dansul făpturilor din peștera împăratului munților. În piesă răsună o melodie care se repetă continuu. La început ea sună foarte încet și misterios, cu sunete grave, în tempo rar și caracter de marș. Apoi sonoritatea muzicii crește treptat, tempoul se mărește și melodia este interpretată în caracter dansant la toate instrumentele orchestrei.

Limbajul muzical al piesei creează senzația de apropiere a creaturilor subpământene. La sfârșitul piesei, muzica se întreprinde brusc cu câteva acorduri¹.

Theodor Severin Rittelsen.
Peer Gynt în peștera împăratului munților

- Audiați piesa „În peștera împăratului munților” de E. Grieg și descoperiți cele mai expresive elemente ale limbajului muzical.

- Fredonați melodia piesei menționate pe silaba „ta” și imitați cu degetele pașii creaturilor: a) timizi, fricoși; b) îndrăzneți, voioși.

- Cum credeți, ce sugerează sonoritatea ultimelor acorduri din piesă?
- Dacă ați desena un eveniment sonor din piesa „În peștera împăratului munților”, ce culori ați alege? Argumentați.

- Determinați măsura desenului ritmic de mai jos.

¹ Acord – sonoritatea rezultată din reunirea a cel puțin trei sunete de înălțimi diferite.

Tempoul în muzică

O creație muzicală există în timp, deoarece mesajul ei sonor se dezvăluie treptat, sunet cu sunet. **Tempoul** reprezintă viteza (gradul de mișcare) cu care se interpretează creația muzicală.

Termenii de mișcare (gradațiile de tempo) sînt de două feluri: termeni care indică o mișcare constantă (uniformă) și termeni care arată o mișcare variabilă (neuniformă). Gradația de tempo se indică în limba italiană, la începutul fiecărei creații muzicale.

Să ne amintim...

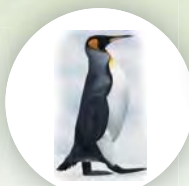
TERMENII DE MIȘCARE

Largo = foarte rar

Adagio = rar

Moderato = potrivit

Andante = potrivit de rar

Allegretto = repejor

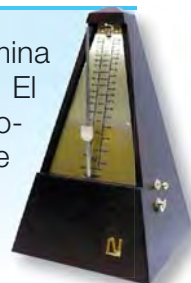
Allegro = repede

- Caracterizați tempoul în creațiile muzicale audiate și interpretate.
- Dacă ați alege muzica potrivită pentru perioadele zilei: dimineață, amiază și seară, în ce tempo ar suna? Argumentați răspunsul.
- Elaborați o listă de audiții cu creații ce sună în tempo rar și tempo repede.

Este bine să mai știm...

Verbal, tempoul se caracterizează cu aproximație. Pentru a determina exact tempoul creației muzicale, a fost inventat **metronomul**. El funcționează asemenea unui ceasornic cu pendul. Scara metronomului cuprinde diferite gradații de tempo și indică câte mișcări face pendulul într-un minut.

Metronom

Edvard Grieg. *Marșul piticilor*

Piesa „Marșul piticilor” de Edvard Grieg reprezintă o fantezie muzicală, în care trăiesc ființe din povești – piticii. Muzica redă contrastul dintre lumea de basm a traiului subteran al piticilor și frumusețea naturii de pe pământ. Mișcarea energetică a piticilor este redată muzical prin ritm bine pronunțat, accente și tempo repede. Caracterul piticilor se exprimă cu ajutorul contrastului de nuanțe dinamice – de la *pianissimo* (foarte încet) pînă la *fortissimo* (foarte tare).

- Audați „Marșul piticilor” de E. Grieg. Determinați gradația de tempo în care se execută această piesă.

- Ce elemente de limbaj ne ajută să percepem caracterul personajelor?
- Ce ne sugerează sonoritățile muzicii din introducerea și de la sfîrșitul piesei?

- Memorați și interpretați expresiv cîntecul „Moldovioară, floare rară”, respectînd gradația de tempo.

Moldovioară, floare rară

Versuri: Grigore Vieru

Muzică: Ion Macovei

Moderato

1. Mol-do - vîoa-ră, nu - me dul - ce, Nu - me ce no-
roc a - du - ce, O - chii se - mă - nați îmi sînt
Cu-al tău nu-me drag și sfînt, Cu-al tău nu-me drag și sfînt.

2. Moldovioară, floare rară,
Care-mi crești în inimioară,
Floare hrănită mereu
Cu dorul visului meu.

3. Moldovioară truditore –
Lacrima privighetoarei,
Mititică, – ai încăpea
Toată sub pleopa mea.

Paul Constantinescu
(1909–1963)

Paul Constantinescu.

Joc dobrogean

Creația muzicală a compozitorului român Paul Constantinescu este inconfundabilă și foarte diversă. Talentul său se exprimă în muzica simfonică, de cameră, pentru pian, corală, vocală etc. Multe piese ale compozitorului conțin elemente folclorice.

Pentru crearea piesei „Joc dobrogean”, autorul s-a inspirat din muzica populară. Conținutul muzical al compoziției redă dispoziția unei sărbători. În piesă se succedă mai multe melodii de joc, iar ritmul exprimă vioiciunea dansurilor populare românești.

• Audiați piesa „Joc dobrogean” de P. Constantinescu. Observați în ce tempo se dezvoltă muzica pe parcursul celor trei părți ale ei.

• Numiți cele mai răspândite dansuri populare ale neamului nostru. Care din ele sună în tempo repede, dar care în tempo moderat?

• Învățați și intonați cântecul popular „Trageți hora” în tempo mai rar (ca hora mare) și apoi în tempo mai repede (ca hora-bătuta).

Trageți hora

(cântec popular)

1. Tra-geți ho-ra, măi flă - căi, Frun-ză ver-de, măi,

Și-mi su-nați din zur - gă - lăi, Frun-ză ver-de, măi,

Refren:

Doi pași î - na - în - te, măi, Și doi î - na - poi,

Tra, la, la, la, vezi a - șa se joa - că pe la noi, măi.

2. Hora noastră ne-o iubim,
Frunză verde, măi,
Și cu ea ne-nveselim,
Frunză verde, măi.

Refren.

3. Hora noastră din bătrâni,
Frunză verde, măi,
S-o jucăm ca buni români,
Frunză verde, măi.

Refren.

• Ce creații muzicale din cele studiate se interpretează în tempourile *Allegro*, *Moderato* și *Andante*?

• Învățați după auz și interpretați expresiv cântecul „Doina”.

Doina

Versuri: Constantin Dragomir

Muzică: Daria Radu

Andante *p*

1. Flu - ier, flu - ie - raș de os,
Nu e cîn - tec mai fru - mos.

Refren:

Dui - dui - dui, Doi - ni - ță cu drag,
Dui - dui - dui, Pe - al meu me - leag.

2. Fluier, fluieraș de fag,
Niciun cântec nu-i mai drag.

Refren.

3. Nu e pasăre măiastră
Să nu cînte doina noastră.

Refren.

• Explicați de ce acest cântec se interpretează în tempo *Andante*.

• Alegeți cuvinte potrivite pentru a caracteriza tempoul în muzica audiată și interpretată.

Rar

TEMPOUL

Repede

liniște
lumină
duioșie
visare

lirism
calmitate
durere
suferință

exprimă în muzică:

✓ mișcare
✓ o acțiune
✓ iuțeală
✓ caracter

energie
cadență
veselie
măreție

eroism
triumf
vigoare
umor

Timbrul vocal

Muzica se interpretează cu vocea, la instrumente muzicale și în variantă mixtă – vocal-instrumental. Fiecare voce și instrument muzical posedă calități sonore proprii.

Înșușirea sunetelor de a se deosebi între ele după sursele care le produc se numește **timbru**.

Timbrul este „culoarea” sunetului muzical.

Timbrul muzicii ne ajută să distingem vocile omenești, sonoritatea diferitor instrumente muzicale.

Timbrurile vocale sînt specifice vocilor omenești. Toate vocile se clasifică în două mari categorii: feminine (au caracteristici timbrale comune cu ale copiilor) și bărbătești.

Frumusețea vocilor poate fi admirată la interpretarea muzicii solo (un cîntăreț), a unui ansamblu (un grup de interpreți) și a corului (un grup mare de cîntăreți).

Cor mixt

Este bine să mai știm...

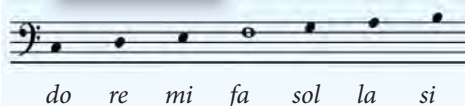
Ambitusul (întinderea) reprezintă totalitatea sunetelor – de la cel mai grav (jos) pînă la cel mai acut (înalț) – pe care le poate emite o voce.

Timbruri vocale

Voci de bărbați:

- Tenor
- Bariton
- Bas

Ambitusul vocilor de bărbați

Voci de femei și copii:

- Soprano
- Alto

Ambitusul vocilor de femei și copii

Gavriil Musicescu.

Piesa corală „Cine, cine?”

Gavriil Musicescu a fost un mare muzician, compozitor, dirijor și pedagog. El a fondat primul cor profesionist din Moldova – *Corul Mitropolitan din Iași*. Creația compozitorului cuprinde muzică corală, cântece, piese pentru pian.

Concertul coral nr. 1 de G. Musicescu are trei părți (mișcări). Prima mișcare, „Cine, cine?”, sună *a cappella* (se interpretează de un cor fără acompaniament).

Muzica corului are un caracter liniștit, meditativ și se desfășoară în tempo *Andante*. Întrebarea „Cine, cine?” răsună pe rînd la vocile soprano, alto, tenor cu multă evlavie, iar melodia se înalță arcuit în sus, asemenea unei rugăminți pline de credință.

Gavriil Musicescu
(1847–1903)

Cor de bărbați

- Audiati prima mișcare din *Concertul coral nr. 1 „Cine, cine?”* de G. Musicescu și descoperiți frumusețea coloritului vocilor.

p Ci - ne, Ci - ne?

Soprano
Alto

Tenor
Bas

Ci - ne, Ci - ne?

Exprimați-vă opinia!

„Duiioasele noastre melodii naționale descriu în culori vii blîndețea și bunătațea caracterului poporului român... cred că a sosit timpul să ascultăm și melodiile românești, pe lîngă cele străine”, a remarcat Gavriil Musicescu.

- Memorați și interpretați expresiv cîntecul popular „Măi stejar”.

Măi stejar

(cîntec popular)

După Gavriil Musicescu

Allegretto

1. Măi ste - jar, ple - tos și ver - de, Tra la la
la la la la Ce-ți î - nalți vîr-
fu-n pă - duri. Tra la la la la la
la. *f* De sub ti - ne nu se ve - de.
Voi - ni - ce - lul cu po - turi. Tra la la la
la la la la la La la la la la
2. - da
La la la la la la...

2. Vin-la mine, voinicele,
Să-ți dau arme de-ale mele,
Arme bune de pandur,
Cu argint jur-împrejur.

3. Potera e pe cărare,
Haiducelul frică n-are,
Știe plumbii să-i ochească,
Poteră s-o nimerească.

- Audiați cîntecul „Măi stejar” în interpretarea unui cor de bărbați. Descrieți expresivitatea muzicii.

Carl Maria von Weber.

Corul vânătorilor

Carl Maria von Weber este cunoscut ca mare compozitor, dirijor și pianist german. Primele creații muzicianul le compune în copilărie. Astfel, la vârsta de numai 13 ani a scris prima sa operă.

Celebra operă „Arcașul liber” cucerește prin frumusețea muzicii. Subiectul compoziției este inspirat din folclor.

„Corul vânătorilor” din opera „Arcașul liber” reprezintă o piesă ce exprimă bucuria și admirația pentru vânătoare.

Această muzică amintește de cântecul popular german, cu mișcare ritmată. Accentele din melodie subliniază bărbăția și însuflețirea vânătorilor. Sonoritatea cornilor imită semnalele cornului de vânătoare. Creația este destinată pentru interpretare de un cor de bărbați.

Carl Maria von Weber
(1786–1826)

- Audiați „Corul vânătorilor” din opera „Arcașul liber” de C.M. von Weber. Explicați de ce muzica sună în caracter de marș.

Corul vânătorilor

(fragment)

Muzică: Carl Maria von Weber

Molto vivace

f Vî - nînd noi pe - tre - cem vi - a - ță fe-
ri - ce, prin far - mec de co - dru în zori o por-nim. etc.

- Cercetați fragmentul de note de mai sus și caracterizați elementele de limbaj indicate de autorul creației (tempo, măsură, nuanțele dinamice).

corn – instrument muzical de suflat, constituit dintr-un tub conic de alamă. În componența orchestrei simfonice, cornul redă melodia cu caracter solemn sau trist, domol sau glumeț.

Timbrul instrumental

Muzica instrumentală este scrisă pentru a fi interpretată la instrumente. Dacă ascultăm o melodie cîntată pe rînd la diferite instrumente muzicale, recunoaștem instrumentul după **timbru** (sonoritate). După modul în care se produce sunetul muzical, instrumentele pot fi din familia celor *cu corzi*, *de suflat* și *de percuție*.

- Determinați ce instrumente sînt prezentate în imaginile de mai jos.

Familii de instrumente muzicale

Instrumente cu corzi
(vioară, violă, violoncel, contrabas)

Instrumente de suflat de lemn (flaut, clarinet, oboi, fagot), de alamă (trompetă, corn, trombon, tubă)

Instrumente de percuție
(tobă, talgere, timpan, clopote)

Serghei Prokofiev.

Povestea simfonică „Petrică și Lupul”

Compozitorul și pianistul rus Serghei Prokofiev a scris lucrări simfonice, opere, balet, muzică de film și altele.

Din marea dorință de a-i pasiona pe copii de muzica simfonică, S. Prokofiev a compus basmul „Petrică și Lupul”. În această poveste muzicală, Petrică, ajutat de animalele pădurii, reușește să prindă lupul și să-l ducă la grădina zoologică.

Acțiunea din poveste este redată prin mijloacele de expresie ale orchestrei simfonice. Astfel, fiecare personaj este recunoscut din melodia și timbrul specific al instrumentului ce îl caracterizează.

- Audiați povestea simfonică „Petrică și Lupul” de S. Prokofiev.

- Cum credeți, de ce compozitorul S. Prokofiev a denumit lucrarea „Petrică și Lupul” poveste simfonică?
- Reaudiați cercetător fragmente din povestea simfonică „Petrică și Lupul”.
- Descoperiți cum se dezvoltă melodia fiecărui personaj.

☑ Petrică este reprezentat de sonoritățile unui cvartet de coarde (vioară, violă, violoncel, contrabas).

- * **caracter de marș**
- * **voios**
- * **binevoitor**

☑ Păsărica ciripește voios prin glasul flautului:

- ♪ – melodia imită cântecul păsării;
- ♪ – sunete acute;
- ♪ – sprinten.

☑ Măcăitul rățoiului este redat prin timbrul hazliu al oboiului:

- ♪ – mișcare legănată;
- ♪ – melodie morocănoasă;
- ♪ – reținut.

☑ Pisica este înfățișată prin sunetele catifelate ale clarinetului:

- ♪ – cochet;
- ♪ – șiret;
- ♪ – grațios.

☑ Lupul este întruchipat de sunetele grave a trei corni:

- ♪ – fioros;
- ♪ – amenințător;
- ♪ – sunete grave.

☑ Vocea răgușită a bunicului este exprimată de fagot.

☑ Împușcăturile vânătorilor sînt imitate de loviturile timpanelor.

- Apreciați faptele personajului Petrică din povestea simfonică.
- Cum credeți, de ce anume sonoritatea instrumentelor cu corzi exprimă caracterul lui Petrică?

Tipurile de orchestră

Există diverse tipuri de orchestră: simfonică (clasică), de cameră (cu un număr redus de instrumente), fanfară (include instrumente de suflat și cele de percuție), de instrumente populare, de estradă etc.

- Prin ce se deosebește sonoritatea orchestrelor din imaginile de mai jos?

Orchestra de cameră

Fanfară

Orchestra simfonică

- Audiati independent creațiile muzicale „Ceasornicul” (*Simfonia nr. 101*) și „Simfonia jucăriilor” de J. Haydn. Discutați cu colegii despre expresivitatea muzicii acestor creații.

- Rețineți melodiile din creațiile audiate și fredonați-le membrilor familiei.

- Improvizați, în timpul auditei muzicii simfonice, interpretarea la un instrument muzical pentru copii.

- Învățați și interpretați expresiv cîntecul „Povestea unui ciobănaș”.
- Modelați un plan de interpretare expresivă a acestui cîntec.
- Alegeți expresivitatea potrivită pentru fiecare strofă din cîntec: gradația timpului, caracterul intonației (cantabil/dansant/de marș) și nuanțele dinamice.

Povestea unui ciobănaș

Andante

Muzică și versuri: Dumitru Stancu

1. Am să vă spun co - pii po - ves - tea u - nui cio - bă - naș: Am

să vă spun co - pii po - ves - tea u - nui cio - bă - naș. Tra, la, la

la, la, la, la. Tra, la, la, la, la, la, la, A u - nui cio - bă - naș.

- În fiecare zi mergea
Cu turma pe imăș.
Printre oițe, mielușei
Drăguțul ciobănaș.
Tra, la, la la, la, la, la – *bis*
Drăguțul ciobănaș.
- Dar cum mergea, cîntînd voios
Spre crîngul înverzit,
Un pițigoi din vîrf de pom
Așa i-a ciripit:
Tra, la, la, la, la, la, la – *bis*
Așa i-a ciripit.
- Cirip, cirip, ascultă-aici
Cirip, băiatule.
Stă lupu-ascuns într-un tufiș,
Păzește-ți oile.
Tra, la, la, la, la, la, la – *bis*
Păzește-ți oile.

- Am să mă duc îndată eu,
Am să mă duc în zbor,
Să chem aici cu pușca lui,
Pe mîndrul vînător.
Tra, la, la, la, la, la, la – *bis*
Pe mîndrul vînător.
- Și vînătorul iscusit
Îndată a venit,
El, lupu-ascuns într-un tufiș,
Pe loc l-a nimerit.
Tra, la, la, la, la, la, la – *bis*
Pe loc l-a nimerit.
- V-am spus acum, copii,
povestea
Unui ciobănaș.
Cînta și el dar nu ca voi,
Cînta din fluieraș.
Tra, la, la, la, la, la, la – *bis*
Cînta din fluieraș.

- Memorați și interpretați expresiv cântecul „Muzica” de Ana-Maria Fusu, pe versurile lui Gr. Vieru.

Muzica

Versuri: Grigore Vieru

Muzică: Ana-Maria Fusu

Dolce

1. Lin, lin, lin, Ce-rul e se - nin, lin, lin, E se - nin, A, a, a, La fel

Refren:

mu - zi - ca, Cur - ge lin, lin, Mu - zi - ca e o mi - ra - re, Mu - zi - ca nici-cînd nu moa - re, Mu - zi - ca sfîn - tă, ma - re! Mu - zi - ca e o po - ves - te, Mu - zi - ca o lu - me es - te. Mu - zi - ca, Mu - zi - ca!

2. Vis, vis, vis,
Floarea s-a deschis, vis, vis,
Ca un vis, vis,
Muzica
E un vis, vis.

Refren.

3. Dor, dor, dor,
Lacrimi cobor, dor, dor,
Lin cobor, dor,
La fel muzica
E un dor, dor.

Refren.

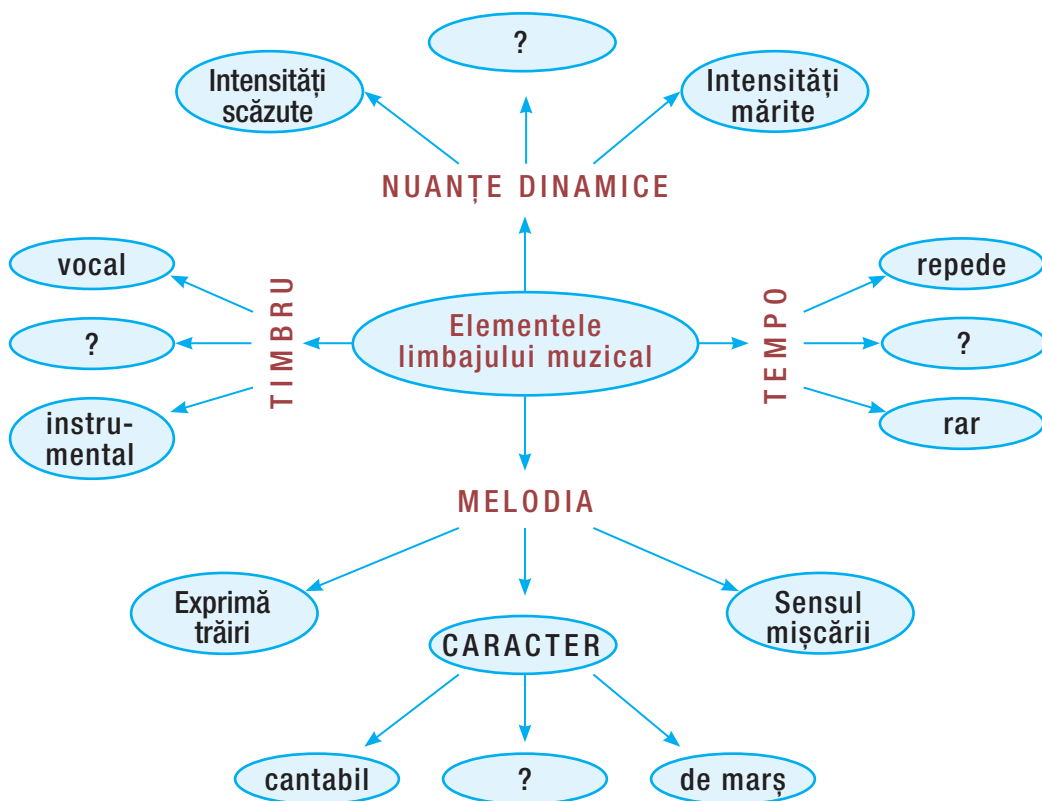

- Interpretați cântecul în variantele: a) dialog între două grupuri; b) ecou; c) solist cu cor.

Autoevaluare

1. Numește cele mai îndrăgite creații muzicale din cele audiate la lecție. Enumeră elementele de limbaj muzical care dau expresie acestor creații.
2. Continuă să elaborezi păianjenul „Elementele limbajului muzical” propus în figura de mai jos. Utilizează caracteristicile elementelor de limbaj la descrierea muzicii interpretate.

3. Cum crezi, ce se poate întâmpla dacă creația muzicală nu este interpretată în timpul indicat de compozitor?
4. Cum va fi interpretat cântecul, dacă nu sînt indicate nuanțele dinamice?
5. Ce s-ar întâmpla, dacă nu ar fi indicate elementele de limbaj la piesele muzicale?

MELODIA – CEL MAI IMPORTANT ELEMENT AL LIMBAJULUI MUZICAL

Ce este melodia?

*Dacă ar dispărea melodia,
ar dispărea întreaga muzică.*

W.A. Mozart

După expresia mai multor compozitori, *melodia* este „sufletul” muzicii. Cuvîntul *melodie* provine din limba greacă și înseamnă *cîntec, a cînta*.

Melodia reprezintă o succesiune de sunete de înălțime și durată diferite, expuse pe o singură voce, care exprimă o idee, un gând muzical finit.

Melodia poate fi ușor înțeleasă, deoarece are un sens clar. Celelalte elemente ale limbajului muzical (nuanțele dinamice, timbrul, tempoul etc.) au menirea de a îmbogăți melodia, de a-i completa sensul.

În marea lume a muzicii există o largă diversitate de melodii: de cîntece populare, pentru diferite instrumente muzicale, ansambluri, orchestre etc.

Există și lucrări muzicale de proporții mici pe care compozitorii le intitulează pur și simplu „Melodie”.

• Audiați și vizionați interpretarea piesei pentru pian „Melodie” de Gheorghe Mustea.

- Memorați și interpretați expresiv cântecul „La noi”.

La noi

Versuri: Grigore Vieru

Muzică: Anatol Chiriac

Moderato

1. La noi co-drul ști-e gra-iul Ce-l vor-beș-te o-mul,
 na - iul, lar iz-voa-re-le-mi știu cîn - tul,
 Ca-re-i vechi de cînd pă-mîn - tul, Ca-re-i vechi de cînd pă-
Refren:
 mîn-tul Hai - hai, Am un plai #ca - re es - te
 rupt din rai! Cît voi fi și voi tră - i,
Coda
 Veș-nic eu îl voi doi - ni! Voi doi - ni!

2. La noi primăvara pomul
 Se îmbracă tot ca omul:
 În cămașă luminoasă,
 În cămașă de mătasă.

Refren.

3. La noi toamna, ca bătrînii.
 Tace-n seliștea luminii,
 Tot vărsîndu-și frunza dulce,
 Și nu plînge că se duce.

Refren.

- Comentați semnificația versurilor fiecărei strofe a cântecului „La noi”.
- Conturați cu gestul mîinii mișcarea melodiei din acest cântec.
- Argumentați legătura dintre caracterul melodiei și conținutul versurilor din cântec.

Structura melodiei

Sunetele unei melodii se prezintă în diferite combinații de înălțime și de durată.

Cea mai mică combinație de sunete într-o melodie se numește **motiv-intonație**. Două motive-intonatii formează o **frază** a melodiei. Două fraze alcătuiesc o **propoziție** muzicală. Două propoziții ale melodiei constituie **perioada**.

Perioada este gândul muzical terminat.

Schematic, structura unei melodii este reprezentată astfel:

Graiul meu

Versuri: Grigore Vieru

Muzică: Ion Macovei

Propoziția I

Moderato **motiv**

Drag îmi es - te gra - iul, Ca un cer cu ste - le,

Fraza 1

motiv

Vor - be mîn - gî - ioa - se, Nea - muri a - le me - le,

Fraza a 2-a

motiv

Gra - iul meu, gra - iul meu, Ca un cer cu ste - le,

Fraza a 3-a

motiv

Gra - iul meu, gra - iul meu, Nea - muri a - le me - le.

Fraza a 4-a

Propoziția a II-a

Perioadă

- Interpretați cântecul „Graiul meu”, învățat în clasa a II-a, în felul următor: un grup de elevi cîntă primul motiv, al doilea grup continuă cu motivul următor etc. Propoziția a II-a o intonează toți împreună.

- Învățați și interpretați expresiv cântecul „De ce doarme ursul iarna?”.

De ce doarme ursul iarna?

Versuri: Alexandr Kovalenkov

Muzică: Lev Knipper

mf

1. În - tr-o zi pe-un ger cum-plit Moș Mar - tin îm - blă -
nit, Spre bîr - lo - gu-i s-a por - nit, prin co-
dru - țul des - frun - zit. Și cum mer - ge el a-
ga - le, ia - tă un po - deț în ca - le Și nu
știu cum s-a-n-tîm-plat vul - pii coa-da i-a căl - cat.

2. Vulpea țipă: A-o-leu! Și de frică Moș Martin,
Cît îi el de gros și greu, s-a trezit în vîrf de pin.
Dar din pin ciocănitoarea i-a ținut o cuvîntare:
– Moș Martine, vezi ce faci? Uită-te pe unde calci!

3. Și de-atunci el s-a jurat că-n bîrlog s-a culca,
Toată iarna a iarna și pe cozi n-a mai călca.
Doarme Moș Martin alene, sub oghealul de troiene
Și-i nespus de fericit, că de coadă e lipsit!

- Determinați unitățile de structură ale melodiei cântecului „De ce doarme ursul iarna?”: motive-intonații, fraze, propoziții.

- Interpretați cântecul: un grup de elevi – prima propoziție, al doilea continuă cu a doua propoziție muzicală, ultimele două propoziții – toți împreună.

Frédéric Chopin
(1810–1849)

Frédéric Chopin.

Preludiul nr. 7

Cînd se pronunță numele Chopin, în imaginația iubitorilor de muzică clasică reapare instrumentul muzical – **pianul**.

Prima ieșire în fața publicului ca interpret-pianist s-a produs în viața compozitorului polonez pe cînd împlinise doar 7 ani.

Dragostea pentru muzică Frédéric Chopin și-a exprimat-o cu mare talent în splendidele creații pentru pian.

Melodia *Preludiului nr. 7* (pentru pian) este grațioasă și amintește de dansul foarte răspîndit în Polonia – **mazurca**.

- Audiați *Preludiul nr. 7* de Fr. Chopin.
- Determinați, prin audiere, elementele de structură ale melodiei lucrării.

Preludiul nr. 7

Muzică: Frédéric Chopin

În *Preludiul nr. 7* de Fr. Chopin, motivele-intonatăii sînt delimitate printr-un semn grafic – *legato de expresie* (— sau —).

Dicționar

preludiu – (*aici*) compoziție muzicală instrumentală independentă.

legato de expresie – executare legată a sunetelor de diferite înălțimi, cînd un sunet trece în celălalt fără întrerupere.

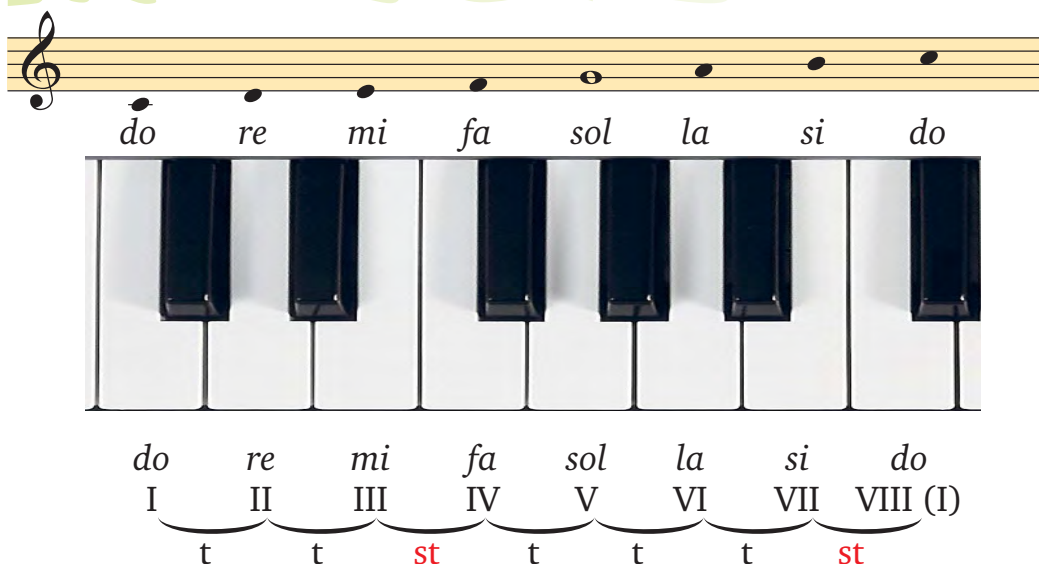

Gama Do

Melodia se compune din sunetele (notele) scăriței muzicale.

Șirul de opt sunete (note) aranjate pe trepte unul după altul alcătuiește **gama**. Prima treaptă a gamei se numește **tonică**.

Gama în care tonica este nota și sunetul *do* formează **gama Do**. Gama *Do* este gama de bază în muzică.

Între treptele gamei sînt diferențe de înălțime: mai mari – numite tonuri și cele mai mici – numite semitonuri.

- Intonați compoziția muzicală „Cîntec de leagăn” mai întîi cu versuri, apoi cu denumirea notelor (solfegiere).

Cîntec de leagăn

- Solfegiați melodia „Cîntecului de leagăn”, utilizînd gesturile corespunzătoare ale mîinii.

- Creați continuarea melodiei redată în imaginea de mai jos pe următorul text literar: *Mulțumesc, pâine frumoasă, că ești îndeajuns în casă.*

do								
si								
la								
sol								
fa								
mi								
re								
do								

- Învățați și interpretați expresiv cântecul „Cimpoiul”.

Cimpoiul

(cântec popular)

Moderato

La noi în sat, Pe în-se-răt,

Zum, zum, zum, zum. Zum, zum, zum, zum. Zum, zum, zum, zum. Zum, zum, zum, zum.

Cînt-un cim-poi Pen-tru noi doi. Zum, zum, zum, zum, zum, zum, zum, zum.

Zum, zum, zum, zum. Zum, zum, zum, zum. Zum, zum, zum, zum. Zum, zum, zum, zum.

- Imitați cântatul la cimpoi. Divizați-vă în două grupuri și cântați simultan: primul grup – melodia portativului I, al doilea grup – a portativului al II-lea.

Compozitorii creează melodii folosind treptele scăriței muzicale.

- Învățați și interpretați expresiv „Cîntecul gamei” de compozitorul american Richard Rogers, scris la musicalul „Sunetele muzicii”.

Dicționar

musical [pron. *miúzică*] – spectacol muzical în care se îmbină diverse genuri și mijloace de expresie din muzica contemporană, coregrafie, operetă și operă.

Cîntecul gamei

Muzică: Richard Rogers

Moderato

Do e pri - ma no - tă-n ga - mă,
Re ur-mea-ză du - pă ea; Mi, a tre-ia
în sol - fe - giu, Fa, la mij-loc, hai și ea !
Sol, a cin-cea treap-tă-n sus, La, un ton mai sus s-a
dus. Si e no - ta de sfîr - șit Și la
do iar am ve - nit, ve - nit - nit. Do, re, mi,
fa, sol, la, si, do Do, si, la, sol, fa, mi, re, do.

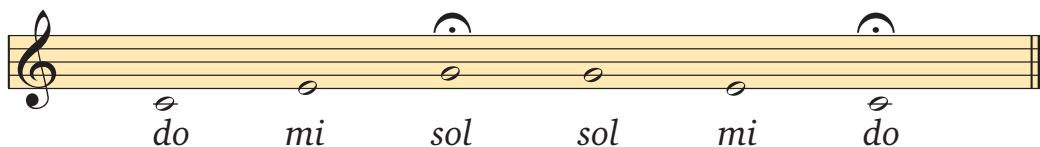

- Vizionați secvențe din musicalul „Sunetele muzicii”, în care cei șapte copii învață cîntatul pe note (solfe-giul), fiind îndrumați de educatoarea lor.

Trisonul gamei

Sunetele din care se compune melodia sînt de înălțime diferită. Unele sunete creează impresia de stabilitate. Acestea reprezintă sunetele principale în motivele-intonații, fraze, propoziții muzicale. Ele se numesc **trepte stabile** și alcătuiesc **trisonul** gamei. De exemplu, trisonul gamei *Do*:

Înainte de a interpreta o melodie, se intonează trisonul gamei, adică treptele (sunetele) I, III, V.

- Intonați exercițiul de mai jos, care începe cu treptele stabile ale gamei *Do*.

Drag mi-i jo-cul ro-mâ-nesc, Dar nu știu cum să-l por-nesc.

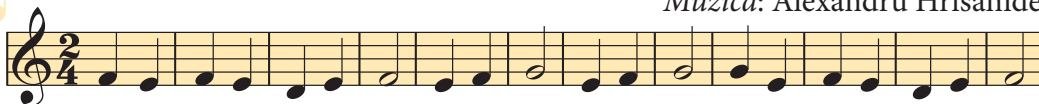
- Audiați piesele muzicale: „Sonatina în Do-major” de W.A. Mozart; „Mic preludiu în Do-major” de I.S. Bach. Exprimați-vă impresiile în urma audierii pieselor, în care treptele stabile sînt ale gamei *Do*.

- Intonați prin solfegiere, apoi folosind cuvintele cîntecului „Glasul instrumentelor”.

Glasul instrumentelor

Muzică: Alexandru Hrisanide

1. Flu - ie - ra - șul cîn - t-a - șa: lir, lir, lir, lir, lir, lir, lar trom - pe - ta cîn - t-a - șa:
2. Con-tra-ba - sul zi-ce-a - șa: vum, vum, vum, vum, vum, vum. To - ba ma - re cîn - t-a - șa:

Refren:

ta, ta, ta, ta, ta, ta, ta. Re - pe - țăm toți în cor, Gla - sul in - stru - men - te - lor.
bum, bum, bum, bum, bum, bum, bum, Re - pe - țăm toți în cor, Gla - sul in - stru - men - te - lor.

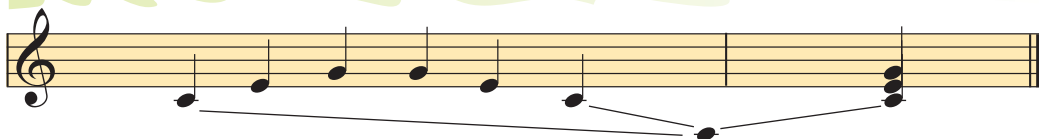

- Arătați prin gesturi felul cum se interpretează la instrumentele despre care povestește cîntecul „Glasul instrumentelor”.

Ce este modul în muzică?

Felul în care se combină sunetele în melodie se numește **mod**. Modul în care sună lucrarea muzicală se simte numai atunci când ea este auzită sau interpretată. În muzică s-au stabilit două moduri principale: **modul major** și **modul minor**. În modul major treptele stabile ale gamei alcătuiesc un trison major. De exemplu:

Lucrările muzicale scrise în modul major se caracterizează printr-o sonoritate vie, luminoasă.

- Memorați și interpretați cântecul „Hora copiilor”.

Hora copiilor

Versuri: Vasile Romanciuc

Muzică: Daria Radu

1. Hai, co-pii, la ho - ră, Mari și mi - ti - tei,
 Ci - ne joa-că ho - ra Nu sînt sin - gu - rei.
 Hop ș-a - șa, hop ș-a - șa, Nu sînt sin - gu - rei.
 Hop ș-a - șa, hop ș-a - șa, Nu sînt sin - gu - rei.

2. Hora-i soră bună
 Soarelui cel drag,
 Pîinii care crește
 Pe acest meleag.
 Hop ș-așa, hop ș-așa, } *bis*
 Pe acest meleag.

3. Copilași-n horă
 Sînt frumoși așa,
 Ca și cum o mamă
 I-ar îmbrățișa.
 Uite-așa, uite-așa, } *bis*
 I-ar îmbrățișa.

Modul în care treptele (sunetele) stabile formează trisonul minor se numește mod **minor**. De exemplu:

- Învățați și interpretați expresiv cântecul „Limba românească”.

Limba românească

Versuri: Gheorghe Sion

Muzică: Ion Cartu

1. Mult e dul - ce și fru-moa-să Lim-ba ce-o vor-bim

Al - tă lim - bă-ar - mo-ni - oa - să Ca ea nu gă - sim,

Sal - tă i - ni - ma-n plă-ce - re Când o as-cul - tăm

Și pe bu-ze - a - du - ce mie-re Când o cu-vîn - tăm.

2. Românașul o iubește
Ca sufletul său.
Vorbiți, scrieți românește
Și-o cântați mereu.
Frați ce-n dulcea Românie
Nașteți și muriți
Și-n lumina ei cea vie
Dulce viețuiți.

3. De ce limba românească
Să n-o cultivăm?
Au voiți ca să roșească
Țărna ce-o călcăm?
Limba, țara, vorbe sfinte
La strămoși erau.
Vorbiți, scrieți românește
Și-o cântați mereu.

- Redați prin gestul mîinii linia melodică a cântecului „Limba românească”.
- Executați prin bătăi ușoare din palme ritmul melodiei cântecului.

- Caracterizați conținutul versurilor și melodia cântecului, folosind cuvintele de reper: *melodios, gingaș, liniștit, calm, povățuitor, dulce, expresiv*.

- Audiați piesa pentru pian „Moment muzical (în fa-minor)” de Fr. Schubert.
- Reaudiați piesa „Moment muzical”, tactînd cu mîna la măsura de doi timpi.

În multe lucrări muzicale modul major alternează cu modul minor. Un exemplu de acest fel este „Hora veseliei”.

- Învățați și interpretați expresiv cîntecul „Hora veseliei”.

Hora veseliei

Versuri și muzică: Aurelian Silvestru

Moderato giocoso

1. Am ve - nit a - ici, lîn - gă voi, să vă se - mă - nă
 Un su - rîs fru - mos pe fa - ță.
 Căci sîn - tem co - pii ca și voi, și-m-pre - u - nă vrem
 Să ne bu - cu - răm de via - ță.

Refren:

Da - ți - ne mî - na, hai să dan - săm,
 Nu vă ru - și - nați de al - ții. Jos plic - ti - sea - la,
 hai să cîn - tăm Și să ne iu - bim ca fra - ții!

2. Nu-i deloc ușor, azi în școli să fii eminent,
 Temele sînt complicate.
 Dar sîntem isteți și voioși (asta-i excelent!)
 Și ne descurcăm în toate.

Refren.

- Interpretați cîntecul „Hora veseliei”, dansînd în ritm de horă.

Ce înseamnă valoarea unui cântec?

Valoarea cântecului, fie popular sau creat de autori cunoscuți, este determinată de armonia perfectă dintre versuri și melodie. Versurile și melodia exprimă stări sufletești profunde și firești ale unui om sau ale unei comunități mari de oameni. Totodată, talentul și măiestria interpretului îi conferă cântecului valoare.

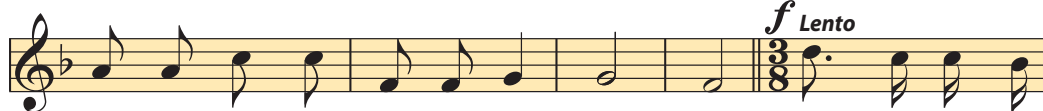
- Memorați și interpretați expresiv cântecul „Limba noastră”.

Limba noastră

Versuri și muzică: Grigore Vieru

1. Floa - re mic - șu - nea, Gra - iul meu cel rupt din soa - re,

Ca-re-mi mîn - gîie i - ni - ma, Floa - re... Dul - ce pen - tru

vor - ba zi - să, Gra - iul meu în - flo - ri - tor.

Dul - ce pen - tru vor - ba scri - să - Gra - iul meu ne - mu - ri - tor.

2. Pasăre de dor,
Limba mea de doină, horă,
Care nu mă lași să mor,
Soro.
Dulce pentru cununare –
Graiul meu înfloritor.
Dulce pentru legănare –
Graiul meu nemuritor.

3. Tu, luceafăr sfînt,
Arzi în al vechimii sfeșnic,
Cu iubire-am să te cînt
Veșnic.
Dulce pentru amintire –
Graiul meu înfloritor.
Dulce pentru-mbătrînire –
Graiul meu nemuritor.

- Meditați și comentați semnificația schimbării ritmului în partea a II-a a melodiei cântecului „Limba noastră”.
- Scrieți o compunere, intitulată: „Melodia graiului meu”.

Cîntecele sărbătorilor de iarnă

Colindul este un cîntec tradițional care se interpretează cu prilejul sărbătorilor de Crăciun și de Anul Nou. Copiii colindă, din casă în casă, interpretînd cîntece tradiționale de urare. Uneori ceata de colindători este susținută de acompaniamente la instrumente muzicale (fluier, tobă, cimpoi, clopoței, vioară, cobză etc.). Gazdele oferă colindătorilor drept mulțumire cîte un colac, numit *colindeț*.

- Ascultați și înregistrați colinde din localitatea voastră.

- Interpretați colindul „Am plecat să colindăm”, acompaniindu-vă la instrumente pentru copii: clopoței, tobă, fluier etc.

Am plecat să colindăm

(colind din colecția lui Gheorghe Cucu)

Allegretto

1. Am ple-cat să co - lin - dăm, Domn, domn, să - năl - țăm,
Cînd bo-ie-rii nu-s a - ca - să, Domn, domn, să - năl - țăm.

2. C-au plecat la vînătoare,
Domn, domn să-nălțăm,
Să vîneze căprioare,
Domn, domn să-nălțăm.

3. Căprioare n-au vînat,
Domn, domn să-nălțăm,
Ci-au vînat un iepuraș,
Domn, domn să-nălțăm.

4. Să facă din pielea lui,
Domn, domn să-nălțăm,
Veșmînt frumos Domnului
Domn, domn să-nălțăm.

fluier – unul dintre cele mai vechi instrumente muzicale populare de suflat. El este format dintr-un tub subțire de lemn, cu orificii. La fluier se interpretează atît muzică populară, cît și muzică clasică (academică, profesionistă).

Evenimentul nașterii Domnului este redat și în creația compozitorilor. Drept exemplu este colindul „O, ce veste minunată!” pe muzica compozitorului român Dumitru Georgescu-Kiriatic.

- Interpretați colindul „O, ce veste minunată!”. Caracterizați dispoziția creată de acest colind.

O, ce veste minunată!

Muzică: Dumitru Georgescu-Kiriatic

mf

1. O, ce ves - te mi - nu - na -
 tă În Vi - fle - em ni s-a - ra - tă,
 Că a năș-cut Prunc, Prunc din Du-hul Sfînt, Fe - cioa-ra Ma -
 ri - a, Că a năș - cut Prunc, Prunc din
 Du-hul Sfînt, Fe - cioa - ra Ma - ri - a.

2. Că la Vifleem Maria
 Săvîrșind călătoria,
 În sărac locaș,
 Lîng-acel oraș
 A născut pe Mesia. } *bis*

3. Pe Fiul cel din vecie
 Ce l-a trimis Tatăl mie,
 Să se nască
 Și să crească,
 Să ne mîntuiască. } *bis*

Nașterea lui Iisus Hristos (felicitare de Crăciun)

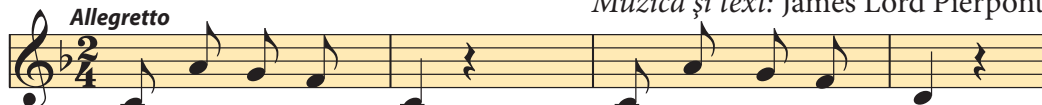
- Memorați după auz și interpretați cântecul „Clopoței, clopoței...”.

Clopoței, clopoței...

(melodie engleză)

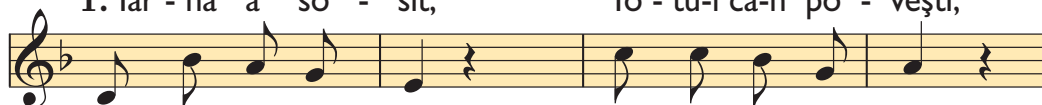
Muzică și text: James Lord Pierpont

Allegretto

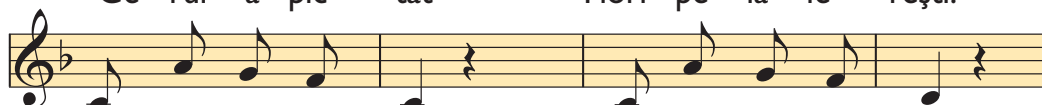
1. Iar - na a so - sit,

To - tu-i ca-n po - vești,

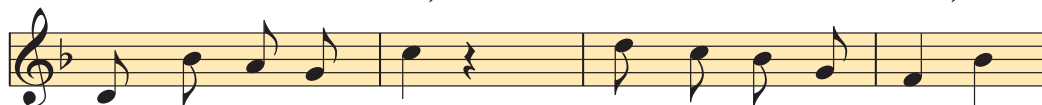
Ge - rul a pic - tat

Flori pe la fe - rești.

Sea - ră de mis - ter,

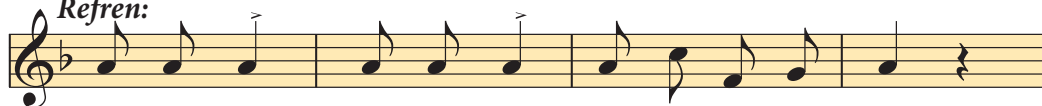
Bra - du-i lu - mi - nat,

Ard ste - lu - țe-n el,

To - tu-i mi - nu - nat, Hei!

Refren:

Clo - po - ței, clo - po - ței, Ve - seli clo - po - ței

Se a - ud în de - păr - ta - re Pe că - lu - ții mei, Hei!

Clo - po - ței, clo - po - ței, Ve - seli clo - po - ței,

Su - nă, su - nă-n de - păr - ta - re Pes - te munți și văi.

2. Vine Moș Crăciun,
Iată-l pe tăpșan,
Vine Moșulică –
Te-așteptăm de-un an.

Vine Moș Crăciun,
Barba-i e de nea.
Hai cu săniuța
Să ne dăm pe ea.

- Executați mișcări de dans în ritmul melodiei cântecului.

Cine poate interpreta o melodie?

Melodia poate fi interpretată cu vocea și la diferite instrumente muzicale. Interpretarea unei melodii este o artă care trebuie însușită.

Există melodii care pot fi cîntate de un public larg în cadrul sărbătorilor populare, al manifestărilor cu prilejul unor evenimente din istoria neamului (Ziua Independenței, Limba Noastră cea Română etc.). Asemenea melodii fac parte din categoria simbolurilor muzicale ale țării, cum ar fi: Imnul de Stat, cele mai cunoscute melodii care se cîntă cu prilejul marilor sărbători naționale și al celor tradiționale (de Crăciun, de Anul Nou, de Paști etc.).

O altă categorie de melodii se execută doar de persoane inițiate în arta culturii vocale și în cea a interpretării la anumite instrumente muzicale. Aceștia învață în școli specializate de muzică. Mulți dintre ei devin artiști cunoscuți de întreg poporul.

Nicolae Glib

Olga Ciolacu

Zinaida Julea

Constantin Moscovici

Este bine să mai știm...

Dintre toate instrumentele muzicale, cele cu coarde și arcuș (vioara, viola, violoncelul, contrabasul) sînt cele mai potrivite pentru interpretarea melodiei. Timbrul lor este cel mai apropiat de timbrul vocilor omenești.

- Informați-vă și completați pe caiet un tabel cu nume de interpreți:

Numele, prenumele interpretului	Vocea sau instrumentul
De ex.: Nicolae Botgros	vioară

- Caracterizați în scris calitățile interpretului îndrăgit.

- Interpretați cântecul popular de joc „Bătuta”.

Bătuta

(cântec popular de joc)

mf Allegretto

1. Tot pe loc, tot pe loc, Să ră - sa - ră bu - su - ioc,

Tot pe loc, tot pe loc, Să ră - sa - ră bu - su - ioc.

Foa - ie ver - de si - mi - noc, Hai, flă - căi cu toți la joc,

Ho - ra noas-tră-i cu no-roc, Ba - teți tot pe loc.

2. Uite-așa, tot așa
Să se uite cine-o vrea. } *bis*

Foaie verde siminoc,

Hai deți fetelor la joc.

Hora noastră-i cu noroc,

Bateți tot pe loc.

3. Iaca eu, iaca eu,
Joc mereu pe placul meu. } *bis*

Foaie verde măr domnesc

Drag mi-i jocul bătrînesc.

Toată viața să-nvîrtesc

Joc moldovenesc.

- Audiati și vizionați „Bătuta ca la sudul Moldovei”, interpretată de Orchestra de Muzică Populară a fraților Advahov.

- Caracterizați melodia conform planului:

- instrumentele muzicale care se evidențiază;
- nuanțele dinamice sesizate pe parcursul sunării melodiei;
- tempoul execuției.

Orchestra de Muzică Populară a fraților Advahov

Melodii celebre din universul muzicii

Doina și Ciocîrlia

Să ne amintim...

Cel mai vechi cîntec al poporului nostru se consideră **doina**. Aceasta este inseparabilă de starea sufletească a omului. Prin doină se exprimă, îndeosebi, sentimentul de dor și de jale.

În programele de concerte doina este interpretată de cei mai iscușiți artiști de muzică populară românească. După aceasta urmează vestita „Ciocîrlie”, o melodie lăutărească, cîntată cu predilecție la vioară și nai, ce tinde să redea trilul ciocîrliei.

„Ciocîrlia” este o lucrare de mare virtuozitate, interpretată de cei mai talentați maeștri ai muzicii populare instrumentale, cum ar fi: Nicolae Botgros, Gheorghe Zamfir, Vasile Iovu, Marin Gheras.

Vasile Iovu

Nicolae Botgros

Gheorghe Zamfir

Marin Gheras

„Ciocîrlia” există și în variante vocale de interpretare. Astfel, sînt de remarcat cîntăreții: Maria Ciobanu (România), Mihai Traistariu (România), Vitas (Rusia).

- Audiați și vizionați „Ciocîrlia” în interpretarea instrumentiștilor Nicolae Botgros și Vasile Iovu, acompaniați de Orchestra Națională de Muzică Populară „Lăutarii”, apoi în executarea renumitului naiist Gheorghe Zamfir.

- Exprimați-vă impresiile despre aceste interpretări.
- Caracterizați timbrul instrumentelor solistice – vioara și naiul, folosind cuvintele de reper: *sonoritate clară, vioaie, înălțătoare, cantabilă, însuflețitoare* etc.

- Audiați și vizionați „Ciocîrlia” în variantele vocale ale interpreților menționați mai sus și apreciați vocile lor (soprano, tenor, alto etc.).

- Interpretați cântecul „Ciocîrlia”. Respectați nuanțele dinamice indicate în textul de note.

Ciocîrlia

Versuri: V. Romanciuc

Muzică: E. Tamazlîcaru

Moderato *mf* *Poco a poco rit.*

1. Cio-cîr - li - a își în - va - ță pu - iul a cîn - ta:
 „Fă - ră cîn - tec, dra-gul ma - mei, Nu pu - tem zbu - ra!”

Refren: *p*

Țur, lur, lur, lur, Țur, lur, lur, lur, Țur, lur, lur, lur,
 lur, lur, lur, lur! Țur, lur, lur, lur,
 Țur, lur, lur, lur, Țur, lur, lur, lur, lur!

Molto rit.

2. Noi avem numai un cântec,
 Dragă puișor,
 Dar se cheamă „Ciocîrlia”
 Și-i nemuritor.

Refren.

3. Cîntecul acesta veșnic,
 Puiule, să-l cînți.
 Fără cântec ești pe lume
 Ca fără părinți.

Refren.

- Arătați cu gestul mîinii linia melodică a cîntecului „Ciocîrlia”.

- Realizați un desen potrivit conținutului versurilor și caracterului melodiei acestui cântec.

Wolfgang Amadeus Mozart
(1756–1791)

Wolfgang Amadeus Mozart.

Cavatina lui Figaro

Wolfgang Amadeus Mozart a fost un copil-minune. Talentul său de instrumentist (pianist, violonist) și dirijor s-a manifestat din fragedă copilărie.

Una dintre strălucitele creații ale compozitorului este opera „Nunta lui Figaro”. Melodia cavatinei (din opera menționată) redă caracterul lui Figaro, un personaj isteț și plin de umor, care ia în rîs viciile stăpînului său – contele Almaviva.

• Audați „Cavatina lui Figaro” din opera „Nunta lui Figaro” de W.A. Mozart.

• Interpretați vocal fragmentul din „Cavatina lui Figaro” în caracterul corespunzător chipului personajului.

Dicționar

cavatină – arie de mici proporții.

Cavatina lui Figaro

(fragment)

Muzică: Wolfgang Amadeus Mozart

Allegretto

Vrea să dan - se - ze dră - gu - țul con - te,

Vrea să dan - se - ze dră - gu - țul con-te,

Eu din chi - ta - ră îi voi cîn - ta,

Eu din chi - ta - ră îi voi cîn - ta, da.

Îi voi cîn - ta, da, îi voi cîn - ta.

Dmitri Șostakovici.

Piesa „Romanță”

Creația compozitorului rus Dmitri Șostakovici cuprinde lucrări de diverse genuri. El a compus și muzică de film.

Piesa „Romanță”, scrisă pentru filmul artistic „Tăunul”, se interpretează la violoncel, care este acompaniat de pian. Datorită cantabilității de excepție, lucrarea se apropie mult de interpretarea vocală.

Dmitri Șostakovici
(1906–1975)

- Audiați și caracterizați melodia „Romanței” de Dm. Șostakovici ținând cont de: mod (major, minor), tempo, nuanțe dinamice.

Romanță

(fragment)

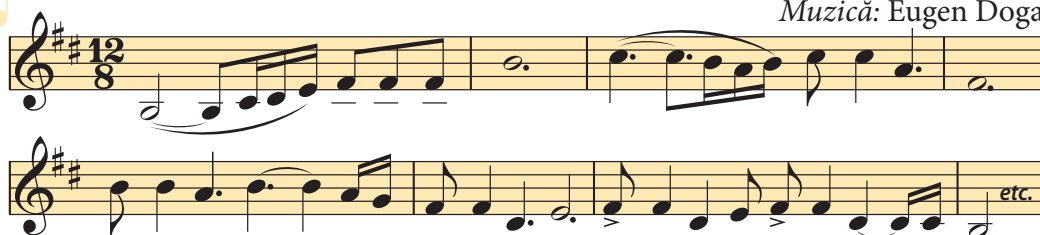
Muzică: Dmitri Șostakovici

- Audiați piesa „Baladă pentru vioară și pian” de E. Doga din muzica la spectacolul de teatru „Păsările tinereții noastre”.

Baladă pentru vioară și pian

Muzică: Eugen Doga

- Comparați „Romanța” lui Dm. Șostakovici cu „Balada...” lui E. Doga conform planului: caracterul melodiilor, modul (major, minor), tempoul, nuanțele dinamice, timbrul.

Dicționar

pizzicato – procedeu de interpretare la un instrument muzical cu corzi prin ciupirea acestora, fără a folosi arcușul.

Edvard Grieg.

Piesa „Dansul Anitrei”

Piesa „Dansul Anitrei” din „Suita simfonică nr. 1”, scrisă de Edvard Grieg, redă impresiile călătorului visător Peer Gynt, produse de dansul unei fete frumoase pe nume Anitra.

Compoziția, interpretată de viori, are o melodie plină de farmec. Atunci când la instrumentele cu coarde este folosit procedeul *pizzicato*, melodia dansului creează o atmosferă cu totul fantastică.

Într-un cor de viori, melodia principală reapare când în modul major, când în modul minor, demonstrând firea schimbătoare a dansatoarei Anitra.

- Audiați „Dansul Anitrei” din *Suita simfonică nr. 1* de E. Grieg.

- Caracterizați elementele de limbaj muzical (tempoul, ritmul, nuanțele dinamice), folosite de compozitor pentru a reda firea Anitrei.

- Amintiți-vă ce este accentul ritmic. Determinați prin audiere felul în care se succed accentele ritmice în „Dansul Anitrei”.

- Audiați *Mazurca* (în Si-bemol major) de Fr. Chopin. Comparați melodia „Dansului Anitrei” cu cea a *Mazurcii*.

- Caracterizați efectele sonore produse de viori atunci când este folosit procedeul de interpretare **pizzicato**.

- Alcătuiți un acompaniament ritmic propriu la melodia „Dansului Anitrei” după modelul de mai jos.

Tobiță

Trianglu

Tamburină

Valsul

Valsul este un dans cu mișcări grațioase, de rotație, relativ vioaie. Muzica valsului se execută la mișcarea de 3 timpi (primul timp – accentuat, următorii 2 timpi – neaccentuați).

Melodiile muzicii de vals nu se dansează neapărat. Ele ne farmecă prin frumusețea lor fiind doar ascultate.

Linia melodică deosebit de expresivă a făcut să apară foarte multe valsuri în creația compozitorilor cu renume mondial.

Eugen Doga.

Valsul „Gingașa și tandra mea fiară”

Eugen Doga reprezintă unul dintre numele mari ale muzicii. Compozițiile sale se regăsesc în lista celor mai bune creații muzicale din toate timpurile.

Creația lui Eugen Doga este vastă și foarte diversă: muzică instrumentală, de balet, pentru teatru, film și desene animate, cântece de estradă și pentru copii.

Maestrul a compus circa 70 de valsuri, cele mai cunoscute fiind „Gramofon”, „Izvoarașul”, „Cascada pariziană” etc.

Celebrul vals „Gingașa și tandra mea fiară”, supranumit „valsul sufletului”, este o capodoperă muzicală a secolului XX. Este interpretat zi de zi în cadrul festivităților de celebrare a căsătoriilor, a aniversărilor; la concursuri de dans sportiv, de balet, de patinaj artistic etc.

*Eugen Doga
(născut 1937)*

- Audiati și fredonați melodia valsului „Gingașa și tandra mea fiară” de E. Doga.

- Descrieți melodia valsului: caracterul, tempoul, modul. Ce instrumente muzicale se evidențiază?

Este bine să mai știm...

Termenul **vals** provine din limba germană și înseamnă „a se învîrți”. În prezent, valsul are o răspîndire largă în toată lumea.

Johannes Brahms.

Dans ungar (nr. 5)

Johannes Brahms
(1833–1897)

Compozitorul german Johannes Brahms a lăsat omenirii o bogată moștenire muzicală. A compus îndeosebi muzică simfonică, pentru orchestra de cameră, piese pentru pian, lucrări vocale, care se bucură de o înaltă apreciere printre admiratorii de muzică clasică.

Un loc de seamă în cultura muzicală mondială îl ocupă cele 21 de dansuri ungare create de compozitor. Melodiile acestor dansuri au fost compuse pentru muziciere¹ la pian la patru mâini (doi pianiști la un singur instrument).

Muzica dansurilor ungare scrisă de J. Brahms capătă cea mai bogată sonoritate când este interpretată de orchestra simfonică.

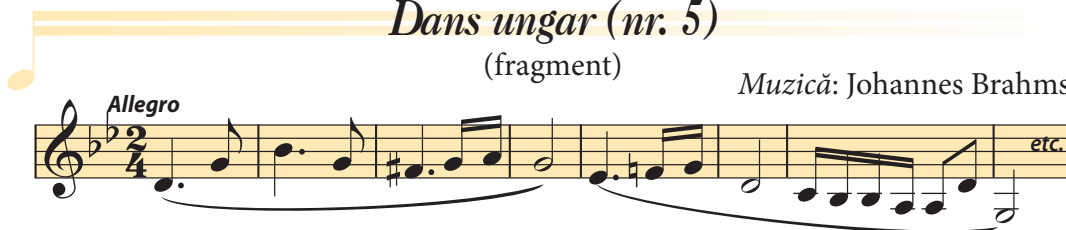

- Audiați piesa *Dans ungar (nr. 5)* de J. Brahms.

Dans ungar (nr. 5)

(fragment)

Muzică: Johannes Brahms

- Descrieți melodia dansului simfonic după următorul plan: caracterul melodiei, modul (major, minor), măsura, tempoul, nuanțele dinamice.

- Audiați un fragment din melodia *Dansului ungar (nr. 1)* de același compozitor. Determinați asemănările și deosebirile celor două dansuri simfonice.

- Audiați și vizionați dansurile ungare menționate în varianta de interpretare la pian la patru mâini.

- Determinați auditiv din câte părți se constituie muzica dansurilor.

¹ Muziciere – interpretare creativă.

Este bine să mai știm...

Sîrba este un dans popular românesc, adus din Serbia, cu ritm foarte vioi. Dansul se execută de femei și bărbați în cerc sau semicerc. Dansatorii țin mîinile pe umerii celui din stînga și celui din dreapta.

- Învățați cîntecul popular de joc „Sîrba în căruță”.

Sîrba în căruță

(melodie populară de joc)

Hai, sîr-ba, hai sîr-ba s-o ju-căm cu to-ții, măi flă - căi,

Hai, sîr-ba, hai sîr-ba s-o ju-căm cu to-ții, măi flă - căi.

A - șa și iar a-șa, sal-t-o și n-o lă-sa, tra-la-la-la-la - la-la - la,

Să ști-e ci-ne-va, ce-i jo-cu-n ța-ra mea, tra-la-la-la-la-la-la - la.

- Interpretați melodia populară de joc „Sîrba în căruță”: un grup cîntă melodia, iar celălalt execută, luîndu-se de mîini, pași de dans în ritm de sîrbă. Apoi schimbați-vă rolurile.
- Evidențiați în timpul interpretării ritmul din melodia dansului sîrba.

Robert Schumann.

Piesa „Marș”

„Mă interesează tot ce se petrece pe lume... Despre toate gîndesc în felul meu și aceste gînduri își fac drum prin muzică”, scria Schumann.

Melodia „Marșului”, creată de Robert Schumann, are o sonoritate fină, ușoară. Cadența bine accentuată și energică a marșului produce o bună dispoziție amatorilor de muzică clasică.

Compozitorul a creat muzica „Marșului” pentru un album special de piese-miniaturi, destinat tinerilor ascultători și interpreți la pian.

- Audiați lucrarea „Marș” de R. Schumann.

Marș

(fragment)

Muzică: Robert Schumann

Tempo di marcia

- Ce dispoziție creează melodia „Marșului” de R. Schumann?
- Executați un acompaniament ritmic la muzica acestui marș.
- Fredonați melodia „Marșului” de R. Schumann.

Georges Bizet.

Marșul toreadorului

Georges Bizet
(1838–1875)

Georges Bizet a fost un compozitor francez. Părinții săi, fiind muzicieni, i-au dat o educație aleasă. A început studiile muzicale la vârsta de 9 ani la Conservatorul din Paris.

Dedicându-se compoziției, Bizet devine celebru prin opera „Carmen”, una dintre cele mai frumoase opere ale muzicii universale. Ea se găsește mereu în repertoriul celor mai prestigioase teatre muzicale din lume.

„Marșul toreadorului” este un fragment din opera „Carmen”. Prin el, compozitorul a redat starea de spirit a publicului spectator venit să urmărească *corida* – lupta cu taurii.

Melodia marșului corespunde chipului neînfricat și triumfător al *toreadorului*, care iese învingător în lupta cu taurul înfuriat.

Fragmentul muzical răsună în interpretarea orchestrei simfonice, dar și în variantă vocală cu acompaniament de orchestră simfonică.

Édouard Manet. *Corida spaniolă*

- Audiați pe rînd cele două variante de interpretare a „Marșului toreadorului” din opera „Carmen” de G. Bizet.

- Care din ele impresionează mai mult? De ce?

Marșul toreadorului

(fragment)

Muzică: Georges Bizet

Allegro moderato

To - re - a - dor, în gar - dă,

To - re - a - dor, to - re - a - dor,

Și nu ui - ta, o, bra-ve lup-tă-tor. etc.

- Intonați fragmentul propus mai sus, evidențiind cu vocea ritmul punctat al lucrării.

Este bine să mai știm...

Melodia marșului se interpretează la măsurile: 2/4, 4/4. Pentru acest fel de melodii sînt caracteristice: ritmul cadențat, tempoul strict regulat, ritmul punctat (note cu punct), sincopale, intonațiile-imitații de fanfară.

- Memorați și interpretați cântecul „Să iubim al țării tricolor” de C. Romașcanu, pe versurile lui C. Salcia.

Să iubim al țării tricolor

Versuri: C. Salcia

Muzică: Constantin Romașcanu

mf Tempo di marcia

1. Să iu - bim al ță - rii tri - co - lor, Nă - zu -
 in - ța - ntre - gu - lui po - por, *Refren:* Nu-i sim - bol mai sfânt
 Vred - nic să-l pur - tăm
 Pe a - cest pă - mînt Ca al ță - rii tri - co - lor.
 Și să-l a - pă - răm E mîn - dri - a
 tu - tu - ror.

2. Brațe tari în lupte l-au purtat,
 Mari izbînzi prin el s-au cîștigat.

Refren.

3. Azi porniți spre-al fericirii țel,
 Să urcăm cu drag acest drapel.

Refren.

- Ce sentimente trezesc melodia și versurile acestui cântec?
- În cadrul căror sărbători naționale poate fi interpretat cântecul „Să iubim al țării tricolor”?

- Găsiți informații pentru a explica ce simbolizează cele trei culori ale drapelului nostru național.

Autoevaluare

1. Meditează și numește calitățile unei melodii frumoase, plăcute, apropiate sufletului, care se memorează ușor și pentru mult timp.
2. Dacă te-ai implica în alcătuirea unui program muzical pentru o sărbătoare (Crăciunul, 8 martie etc.), ce melodii ai propune: a) folclorice; b) cîntece de compozitori în colaborare cu poeții; c) melodii instrumentale de muzică profesionistă? Motivează alegerea făcută.
3. Navighează pe Internet și selectează melodii alese pentru ascultare: a) muzică populară; b) muzică clasică; c) muzică ușoară.
4. Creează motive melodice după formulele ritmice propuse:

a) de cîntec: $\frac{3}{4}$

b) de dans: $\frac{2}{4}$

c) de marș: $\frac{2}{4}$

5. Execută prin bătăi din palme ritmul următoarelor cîntece: „Cîntecul gamei”, „Bătuta”, „Sîrba în căruță”, „Clopoței, clopoței”, „De ce doarme ursul iarna?”.
6. Compune continuarea melodiei:

Tempo de marș

7. Caracterizează sentimentele exprimate de melodiile: a) în modul major; b) în modul minor; c) unde alternează modul major cu cel minor. Propune exemple. Completează pe caiet tabelul de comparație a lucrărilor muzicale studiate.

Titlul (denumirea) creației (lucrării)	Autorii muzicii și versurilor	Caracterul melodiei (cantabil, dansant, de marș)	Sentimentul muzicii
„La noi”	Anatol Chiriac, Grigore Vieru	Cantabil (de cîntec)	Dragostea față de plaiul natal, de limba maternă etc.

FORMA MUZICALĂ

Tipul de organizare a conținutului compoziției muzicale se numește **formă muzicală**. Principalele forme muzicale sînt: monopartită, bipartită, tripartită, rondoul, variațiunile etc.

- Învățați după auz și interpretați expresiv cîntecul „Cartea-i surioara mea”.

Cartea-i surioara mea

Versuri: Constantin Dragomir

Muzică: Daria Radu

1. Car-tea-i su-ri-oa-ra mea. Stau me-reu la sfat cu ea.
Nu e zi și nu e sea - ră, Să n-o văd pe su - ri - oa - ră,
Car-tea-i su - ri - oa - ra mea. Nu e zi și nu e sea - ră,
Să n-o văd pe su-ri-oa-ră, Car-tea-i su - ri - oa - ra mea.

2. Dar mai am alte surori,
Ca albina printre flori
Și ca ea din cărți adun
Ce-i mai dulce și mai bun,
Cartea-i surioara mea.

3. Plină de copii cuminți,
Cu strămoși, bune, părinți
Cartea-i bună și sfătoasă,
Pentru mine-i ca o casă,
Cartea-i surioara mea.

Cum se organizează ideile muzicale în cântec?

Cîntecul este cel mai răspîndit și accesibil gen al muzicii. Mesajul lui se transmite prin intermediul textului poetic cîntat. Elementele de structură ale unui cîntec pot fi *strofa* și *refrenul*. Există două tipuri de organizare ale formei în cîntece: **forma strofică**; **forma strofică cu refren**.

- Memorați și interpretați cîntecul „Moldova”.

Moldova

Versuri: Anatol Ciocanu

Muzică: Mihai Ungureanu

1. Am o ca - să ochi de floa - re Cu fe - res - tre -
le spre soa - re, Cu cim - bru la pă - re - ta - re -
A - sta e Mol - do - va mea!

2. Strugurii parcă ne cheamă:
Ia gustați, copii, din poamă,
Dulce e cu bună seamă! –
Asta e Moldova mea!	3. Lîngă ea – buncii hora
Joacă-n ochii tuturor
Pentru fratele și sora –
Asta e Moldova mea!
4. Oaspelui întîia oară
I-o arăt ca pe-o comoară,	Strălucind în piatră rară –
Asta e Moldova mea!

- Observați forma muzicală a cîntecului „Moldova” în schema de mai jos.

Forma strofică în cîntec

strofa 1

strofa a 2-a

strofa a 3-a

strofa a 4-a

- Reprezentați pe caiet forma muzicală a cîntecului „Cartea-i surioara mea”.

Forma strofică

Forma strofică a cântecului este alcătuită dintr-un singur element – strofa.

Un cor de copii de pe timpurile lui G. Musicescu

Gavriil Musicescu. *Cântecul popular pentru cor* *„Răsai, lună”*

Marele compozitor român Gavriil Musicescu a aranjat pentru cor cîntece populare. Drept exemplu este piesa „Răsai, lună” din culegerea „12 melodii naționale”. În ea se redă

dragostea sinceră a unui tînăr și sentimentele unei domnițe.

Melodia sună larg și curgător. Forma muzicală în creația „Răsai, lună” este strofică. La început corul cîntă la unison¹, apoi fiecare voce își urmează propria linie melodică.

• Audiați cîntecul popular pentru cor „Răsai, lună” în aranjament de Gavriil Musicescu.

• Urmăriți expresia elementelor de limbaj: tempoul, nuanțele dinamice în cîntecul „Răsai, lună”.

• Caracterizați cum sună muzica în fiecare strofă a cîntecului.

• Fredonați un fragment din cîntecul „Răsai, lună”, redați cu gestul mîinii linia melodică.

Dicționar

aranjament – (aici) prelucrarea unei melodii pentru a fi interpretată la un instrument muzical sau la voce cu acompaniament.

Răsai, lună

(fragment)

Andante

Foa - ie ver - de fir de nal - bă, Foa - ie ver - de
fir de nal - bă, Ră - sai, lu - nă, mai de - gra - bă... etc.

¹A cînta la unison – a cînta pe o singură voce.

Forma strofică cu refren

Forma strofică cu refren, alcătuită din două elemente – strofă și refren, se întâlnește și în lucrări corale. Deseori, în cazul formei strofice cu refren, strofa este cântată de solist, iar refrenul – de cor.

Ciprian Porumbescu. *Marșul „Haideți, haideți!”*

Muzicianul Ciprian Porumbescu este unul dintre primii mari compozitori români.

A îndrăgit muzica de mic, făcând cu prietenii de joacă fluierașe din diferite materiale. Cea mai mare bucurie a lui era să cînte la vioară, alături de vestiți instrumentiști populari.

Prin muzica sa, compozitorul Porumbescu a exprimat dragostea de neam. Cele mai vestite creații ale artistului sînt „Balada pentru vioară și orchestră”, opera „Crai nou”, cîntecele patriotice.

Marșul „Haideți, haideți!” din opera „Crai nou” este interpretat de cor și orchestră, exprimînd un îndemn la săr-bătoare.

Monumentul lui Ciprian Porumbescu din satul Stupca (România), baștina compozitorului

- Audiați marșul „Haideți, haideți!” de C. Porumbescu și observați ce formă muzicală are.

- Caracterizați expresivitatea fiecărui eveniment sonor din marșul „Haideți, haideți!”.

- În ce momente din viață poate să sune această creație muzicală? Argumentați.

- Vizionați secvențe din filmul artistic „Ciprian Porumbescu” (de regizorul Gheorghe Vitandis) pentru a descoperi viața și muzica compozitorului.

Dicționar

operetă – lucrare muzicală cântată de soliști, cor și orchestră, în care alternează cîntul cu dialoguri vorbite.

Exprimați-vă opinia!

Comentați spusele filozofului român George Bălan despre „arhitectura ascunsă” a muzicii: „Ideile muzicale sînt asemenea cărămizilor cu care, prin suprapunere, se ridică un edificiu. După ce le identifică, ascultătorul trebuie să determine logica după care se orînduiesc și funcția lor în cadrul arhitecturii sonore. Motivele, frazele și temele construcției muzicale sînt comparabile cu temelia, coloanele, ornamentele, turnurile unui edificiu din piatră”.

• Memorați și interpretați cîntecul „Doina noastră”.

• Comparați melodia din strofă cu cea a refrenului.

Doina noastră

Versuri: Iulian Filip

Muzică: Daria Radu

Andantino

1. Co-drul nos-tru frun-ză n-a-re Frea - mă - tă în vînt

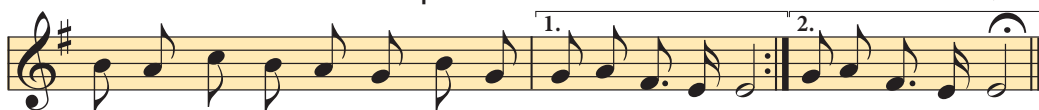

I - nimi ro - șii su - nă-toa-re, Cîn - te - ce de neam.

Refren:

Nu ne-om tre-ce cît pe lu - me Co - drul va mai fi,

Cît i-o ști lu-mea de nu-me Și de noi va ști. Și de noi va ști.

2. Doina noastră cine-o știe,
Izvorîre-i clară
Din vecie, în vecie
Apă dulce-amară.

Refren:

Nu ne-om trece cît pe lume
Doina va mai fi,
Cît i-o ști lumea de nume,
Și de noi va ști.

3. Mama noastră-o să rămînă
Pururi la izvor
Lîngă doina ce-o îngîină
Împrospătător.

Refren:

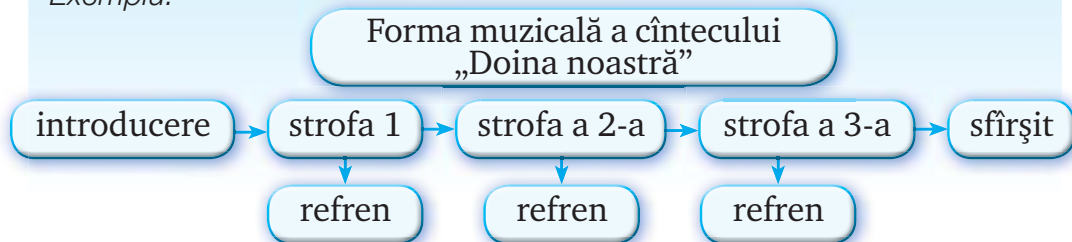
Nu ne-om trece cît pe lume
Mama va mai fi,
Cît i-o ști lumea de nume,
Și de noi va ști.

Este bine să mai știm...

Datorită elementelor de limbaj muzical, melodia din strofe și refren devine mai expresivă.

Înainte de a cânta, e bine de elaborat un plan al interpretării cîntecului.

Exemplu:

- Numiți cîntecele cu formă strofică studiate anterior.
- Învățați și interpretați jocul muzical „Dacă vesel se trăiește”, însoțind cîntarea cu anumite gesturi (bătăi din palme, pocnituri din degete) și mișcări de dans. Elevii, aranjați în formă de cerc, vor intona melodia cîntecului-joc de mai multe ori. La fiecare interpretare, unul dintre elevi va arăta gestul sau mișcarea de dans pe care o vor repeta ceilalți la sfîrșitul fiecărei fraze din cîntec.

Dacă vesel se trăiește

(joc muzical)

Vioi

Da - că ve - sel se tră - ieș - te, ba-te-a - șa,
 Da - că ve - sel se tră - ieș - te, ba-te-a - șa,
 Da - că ve - sel se tră - ieș - te, U - nul al - tu - ia zîm-
 beș-te. Da-că ve - sel se tră - ieș - te, ba-te-a - șa.

- Creați continuarea melodiei pe textul literar de mai jos.

Cu-cul, cu-cul cîn-tă, Nicu îl ascultă. Apoi Nicu cîntă, cucul îl ascultă.

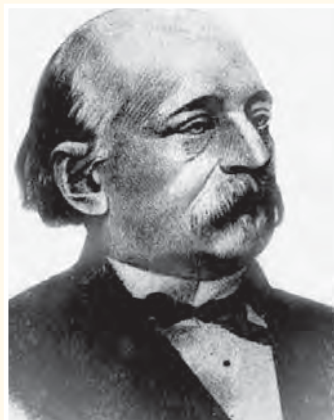
- Interpretați sub formă de dialog muzical cele mai expresive variante create.

Forma muzicală monopartită

Creația muzicală alcătuită dintr-o singură parte are formă **monopartită** și reprezintă o melodie și dezvoltarea ei.

Majoritatea pieselor instrumentale miniaturale au formă monopartită.

Carol Miculi. *Piesa „Hora”*

Carol Miculi
(1821–1897)

Compozitorul și pianistul român Carol Miculi a studiat pianul la Paris, fiind elevul lui Frédéric Chopin – „poet al pianului”.

Călătorind deseori pe plaiurile moldave, compozitorul a admirat muzica dansurilor populare și măiestria interpretativă a lăutarilor. Multe dintre melodiile culese de muzician au fost aranjate pentru pian.

Carol Miculi este primul compozitor care demonstrează cât de variat este dansul de horă. Cu măiestrie redă ritmul legănat al horelor în piese pentru pian. Una dintre ele este „Hora” – lucrare de proporții mici, în formă monopartită.

• Audiați piesa „Hora”, în prelucrare pentru pian de C. Miculi. Descoperiți expresivitatea muzicii de dans în cele șaisprezece măsuri din piesă.

Hora

Muzică: Carol Miculi

Gavriil Musicescu.

Piesa „Vine știuca de la baltă”

Gavriil Musicescu este unul dintre primii compozitori ai Moldovei care a studiat comorile folclorului muzical.

În prima culegere de piese pentru pian, el scrie că melodiile lor sînt „așa, cum le-a auzit cîntate de acei de la care le-a cules”, iar aranjarea acompaniamentului îi aparține.

Piesa „Vine știuca de la baltă” are o melodie de horă. Pasul reținut al dansului este marcat de ritmul acompaniamentului:

Bustul lui Gavriil Musicescu (or. Chișinău)

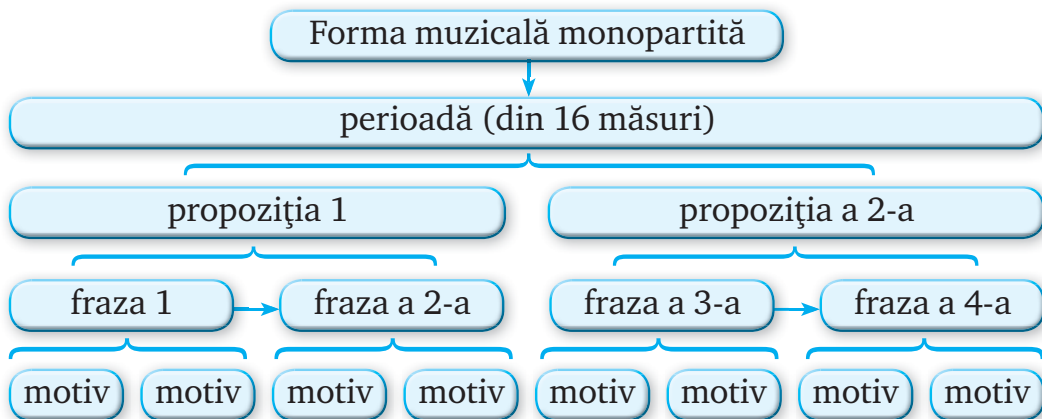
- Audiați piesa pentru pian „Vine știuca de la baltă”. Redați cu gestul mîinii mișcarea potrivită caracterului de dans al horei.

- De ce compozitorul a ales ritmul de horă pentru a reda caracterul umoristic al personajului?

- Reaudiați piesa „Vine știuca de la baltă”, urmărind elementele de structură ale formei muzicale propuse în imaginea de mai jos.

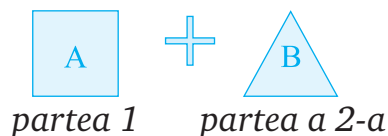
- În timpul reauditei pieselor „Hora” de C. Miculi și „Vine știuca de la baltă” de G. Musicescu, arătați, cu ajutorul gestului melodios al mîinii, desfășurarea evenimentului sonor.

Forma muzicală bipartită

Conținutul compoziției muzicale se dezvăluie în unul sau mai multe evenimente sonore.

Creațiile muzicale compuse din două părți (două teme muzicale și dezvoltarea lor) au formă **bipartită**.

Schematic, această formă este notată astfel:

Părțile A și B pot fi asemănătoare sau contrastante.

- Ce creații muzicale cu formă bipartită ați audiat la lecțiile anterioare?

Piotr Ceaikovski.

Cîntec napolitan

Piotr Ceaikovski a creat 24 de piese pentru pian reunindu-le într-un „Album pentru copii”, printre care și „Cîntec napolitan”. În aceste piese descoperim lumea copilăriei.

Călătorind prin Napoli, oraș din Italia, Ceaikovski asculta cu multă admirație melodiile interpretate de muzicanți ambulănți. Fiind impresionat de melodicitatea acestor cîntece, Ceaikovski compune piesa „Cîntec napolitan”. În muzica acestei compoziții sună două teme muzicale distincte.

Vera Pavlova. Ilustrație la „Album pentru copii”

- Audiati „Cîntec napolitan” de P. Ceaikovski. Comparați mijloacele de expresie ale muzicii din prima și a doua parte ale piesei.

- De ce P. Ceaikovski și-a denumit piesa pentru pian „Cîntec napolitan”?

- Utilizați în timpul reaudiției „Cîntecului napolitan” gestul melodios al mîinii pentru a exprima conturul ideilor muzicale din această piesă.

- Memorați și interpretați expresiv cântoneta napolitană „Santa Lucia”.

Santa Lucia

Traducerea versurilor: Simona Ciurumelescu

Moderato

1. Pe ma - re stră - lu - cind lu - na ar - gin - ti - e,
Do - mol e va - lul, vîn - tul a - di - e.
Vi - no, te-aș - tept la mal, Vi - no în bar - ca mea.
San - ta Lu - ci - a, San - ta Lu - ci - a!

2. O, dulce Neapole, o, soare minunat,
Tu ești surîsul Celui ce te-a creat
Ești paradisul, ești armonia,
Santa Lucia, Santa Lucia!

Dicționar

cântoneta – cântec popular italian, de origine napolitană, cu versuri scurte.

- Comparați forma muzicală a cântonetei „Santa Lucia” cu cea a cântecului „Doina noastră” (p. 72). Notați pe caiet structura pieselor.

- Realizați jocul muzical „Bucuria cântului”: 1. Învățați melodia jocului. 2. Formați un cerc. În mijloc stă elevul către care toți se adresează cântînd melodia jocului. 3. Elevul răspunde interpretînd o strofă dintr-un cântec învățat anterior, apoi alege un coleg care trece în locul lui și continuă jocul.

Bucuria cântului

(joc muzical)

Răuț

Pă - să - ri - că, pă - să - rea, Cu ochi ne - gri de măr - gea,
Ca - re-i bu - cu - ri - a ta De cînți sus pe ră - mu - rea?

Johann Sebastian Bach
(1685–1750)

Johann Sebastian Bach.

Piesa „Badinerie”

Compozitorul german Johann Sebastian Bach este unul dintre cei mai mari muzicieni ai lumii. El provine dintr-o familie cu tradiții muzicale. Din copilărie a avut marea dorință de a deveni un virtuoz în interpretarea muzicii la orgă.

Piesa „Badinerie” (din *Suita pentru flaut și orchestră nr. 2*) este alcătuită din două părți. Melodia ei sună la flaut. Prin titlul piesei (fr. *badinerie* „glumă”) autorul sugerează un mesaj glumeț, vesel și plin de optimism.

- Audiați piesa „Badinerie” de J.S. Bach. Caracterizați expresivitatea muzicii: melodia, tempoul, ritmul, timbrul.

- Interpretați sub formă de dialog motivul melodic (A) din „Badinerie” și desenul ritmic (B) al acestuia cu bătaii din palme.

orgă – instrument cu câteva claviaturi, avînd un sistem de tuburi sonore, în care sunetele apar prin trecerea unui curent de aer sub presiune. Orga este un instrument muzical ce se distinge, de asemenea, prin mărimea sa și bogăția sonorităților pe care le poate produce;

flaut – instrument muzical de suflat, odinioară din lemn, astăzi din metal, alcătuit dintr-un cilindru îngust, prevăzut cu găuri și cu clape.

Este bine să mai știm...

J.S. Bach provine dintr-o familie numeroasă: opt frați, toți devenind muzicieni. Când compozitorul și-a întemeiat o familie, a avut mulți copii, care au ajuns să fie toți muzicieni, mult mai celebri decât el în acea epocă.

Bach cânta la vioară, la clavecin și la orgă, fiind de asemenea un compozitor prodigios. Compozițiile lui erau atât de complexe, încât nu puteau fi cântate de nimeni altcineva.

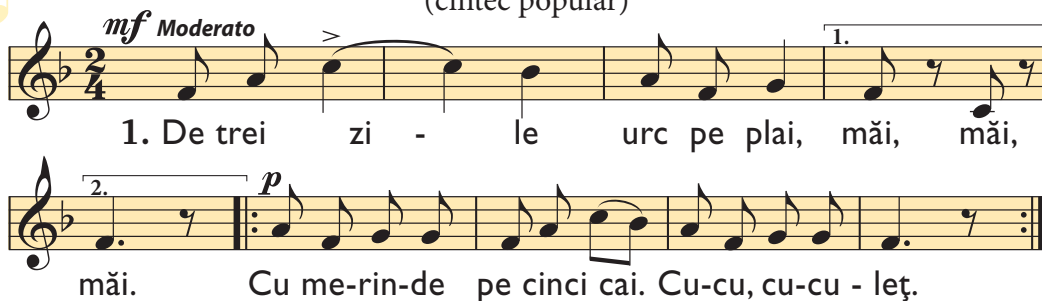
O dimineață în familia lui Bach, Johann Sebastian cântând la clavecin

- Executați cu bătați din palme desenul ritmic ce stă la baza cântecelului „Cuc, cuculeț”, apoi învățați-l și interpretați-l expresiv sub formă de dialog.

Cuc, cuculeț

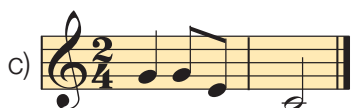
(cântec popular)

2. Nu băui, nici nu mîncai,
măi, măi, măi.
Numai cucul ascultai.
Cu-cu, cu-cu-leț.

- Solfegiați motivele melodice de mai jos. Exersați îmbinarea motivelor pentru a crea fraze muzicale.

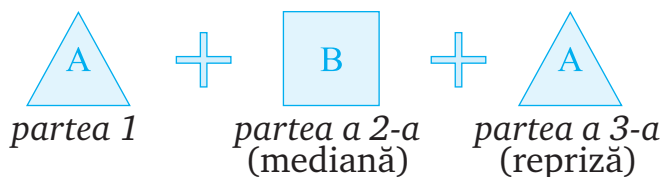

- Interpretați sub formă de dialog frazele muzicale create imitînd sonoritatea diferitor instrumente. De exemplu, fluieraș – ti, li, li; trompetă – ta, ta, ta.

Forma muzicală tripartită

Lucrările muzicale compuse din trei părți, în care a treia reprezintă reluarea celei dintâi, sînt create în forma **tripartită**.

Partea de mijloc din forma muzicală tripartită se numește *mediană*, iar a treia – *repriză*. Schematic, forma muzicală tripartită este redată:

Forma muzicală tripartită este cea mai răspîndită în creațiile instrumentale.

Serghei Prokofiev
(1891–1953)

Serghei Prokofiev.

Piesa „Ploaie și curcubeu”

Lumea copilăriei plină de curiozitate, impresii și visare este reflectată în creația lui Serghei Prokofiev.

Una dintre lucrările dedicate copiilor este piesa „Ploaie și curcubeu”.

Titlul lucrării ne ajută să descoperim în mesajul creației evenimentele sonor-artistice. Este important să ascultăm muzica atent, deoarece expresivitatea muzicii sugerează conținutul. Forma tripartită a piesei „Ploaie și curcubeu” dezvăluie un tablou muzical impresionant.

Să ne amintim...

Evenimentul sonor este o expresie folosită referitor la conținutul (imaginea) creației muzicale. Se percepe treptat în timpul sunării muzicii, prin intermediul melodiei, ritmului, tempoului, timbrului etc.

• Audiați cu atenție piesa pentru pian „Ploaie și curcubeu” de S. Prokofiev.

• Notați pe caiet succesiunea evenimentelor sonore sesizate în timpul audierii acestei piese. Argumentați propria opinie.

• Determinați ce elemente de expresie muzicală reflectă spațiul dintre cer și pământ în piesa „Ploaie și curcubeu”.

• Redați prin desen un eveniment din piesa „Ploaie și curcubeu”. Afișați toate desenele pe tablă respectând forma tripartită a piesei respective – A + B + A.

• Elaborați succesiunea evenimentelor sonore din piesa „Ploaie și curcubeu” prin selectarea imaginilor din cele propuse mai jos.

Este bine să mai știm...

În cântecele populare deseori întâlnim cuvintele „tra-la-la”, „du-du-du”, „vîj, vîj” etc. Aceste cuvinte imită sunete din natură sau exprimă o stare emoțională a omului. Ele dau expresivitate muzicii, sugerînd dor, suspin, oftat, mirare, încîntare, jale etc.

• Solfegiați melodia cîntecului „Hora”. Determinați din cîte părți este compus acest cîntec.

Hora

(din colecția lui Tiberiu Brediceanu)

mf Allegretto

Du - ru, du, du, du - ru, du, Du - ru, du, du,

du - ru, du - ru, du. Ram-di-ri-di, da, da, ram-di-ri-di, da.

Ram-di-ri-di, da, da, ram-di-ri-di, da. Du - ru, du, du,

du - ru, du, Du - ru, du, du, du - ru, du - ru, du.

• Elaborați un acompaniament ritmico-timbral pentru melodia cîntecului „Hora” cu ajutorul instrumentelor muzicale pentru copii.

• Interpretați expresiv cîntecul „Hora” cu acompaniament.

Constantin Rusnac.

Piesa de concert „Sărbătoreasca”

Compozitorul Constantin Rusnac a creat muzică inspirată din folclorul muzical din Moldova.

Piesa de concert „Sărbătoreasca” („Poem despre Moldova”) – una dintre cele mai valoroase creații muzicale naționale – este destinată pentru orchestra de muzică populară și are o formă tripartită. Părțile întâi și a treia se aseamănă, avînd caracterul dansului popular *sîrba*. În partea mediană sună o melodie liniștită și duioasă.

- Audiați piesa „Sărbătoreasca” de Constantin Rusnac. Caracterizați muzica din fiecare parte a piesei, completînd pe caiet tabelul de mai jos.

Criteriu	Părțile piesei „Sărbătoreasca”		
	<i>partea 1</i>	<i>partea a 2-a</i>	<i>partea a 3-a</i>
Tempoul			
Caracterul melodiei			

- Elaborați mișcări de dans și un acompaniament ritmic potrivit pentru interpretarea artistică a cîntecului popular „Coasa”.

Coasa

(cîntec popular)

Moderato

1. Au ie - șit fe - ciori la coa - să, floa - re, tei,
Ca - de iar - ba a - dor - mi - tă, ca - de iar - ba, mări!

Refren:

Tra - geți coa - sa a - pă - sat, Ro - ua
dul - ce cît nu s-a lu - at! /-at

2. Cade iarba rouroasă, Ca nuntașii după nuntă,
floare, tei, ca nuntașii, mări!

Să improvizăm muzical

Este bine să mai știm...

Omul poate comunica prin muzică propriile dispoziții, gânduri improvizînd. Pentru aceasta, muzicienii creează melodii spontan, chiar în timpul cîntului sau al interpretării instrumentale. Uneori în timpul concertului, interpreții improvizează chiar în fața publicului.

- Alegeți un instrument muzical (tobiță, tamburină, clopoței, xilofon, trian-glu etc.). Creați un ritm care: 1. reflectă dispoziția personală la moment; 2. exprimă caracterul cantabil, dansant și de marș.
- Realizați jocul „Dialoguri muzicale”: 1. Conducătorul jocului propune o temă pentru dialog (de ex.: „Vine primăvara!”, „Puișorul a căzut din cuib”, „Zi de sărbătoare”); 2. Participanții își aleg cîte un partener cu care vor dialoga prin intermediul muzicii.
- Improvizați melodii scurte pe textele propuse mai jos. Elaborați diverse succesiuni de evenimente sonore din cele mai sugestive melodii, pentru a crea un tablou muzical de primăvară.

Vine ploaia.

Plouă tare.

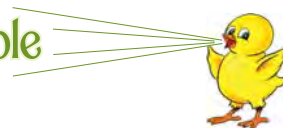

Soarele lucește.

Floarea înflorește.

Exemple

- Notați pe caiet cea mai expresivă variantă a tabloului muzical de primă-vară.

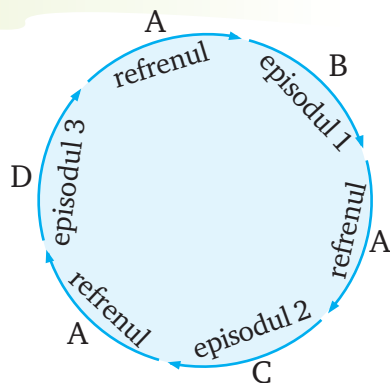
Forma rondo

Rondo este forma muzicală în care melodia de bază, numită *refren*, alternează cu unele cuplete (episoade) de caracter diferit.

Denumirea de *rondo* provine de la cuvântul francez *rond* („dans în cerc”). Părțile unei lucrări muzicale în formă de rondo urmează una după alta, de parcă alcătuiesc un cerc. Piese muzicale scrise în forma respectivă încep cu refrenul, care se repetă de câteva ori (vezi schema alăturată). Forma muzicală rondo este reprezentată și astfel:

A + B + A + C + A + D + A.

Forma muzicală rondo este larg răspândită în creația compozitorilor din toate timpurile. În forma de rondo există multe compoziții scrise pentru muzica de operă și balet, părți ale unor sonate, arii vocale și instrumentale, romanețe etc. De asemenea, există lucrări de sine stătătoare care au drept titlu această denumire.

Wolfgang Amadeus Mozart.

Rondo în stil turcesc

Mozart împreună cu sora sa Maria Ana și tatăl Leopold

O creație muzicală originală, scrisă în formă de rondo de celebrul compozitor W.A. Mozart, se numește „Rondo în stil turcesc” (sau „Marș turcesc”). Compoziția reprezintă finalul *Sonatei nr. 11 pentru pian*. Datorită alternării modului major cu modul minor, caracterul părților lucrării este diferit. În primul episod sînt reproduse, prin mijloacele muzicii, sunetele emise de toba mare.

- Audiați „Rondo în stil turcesc” de W.A. Mozart. În timpul audierii, notați pe caiete, prin semne (cifre, litere), alternarea refrenului cu episoadele rondoului.

Rondo în stil turcesc

(fragmente)

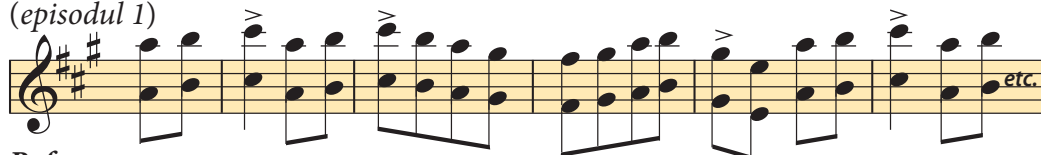
Muzică: Wolfgang Amadeus Mozart

Refren:

Allegretto

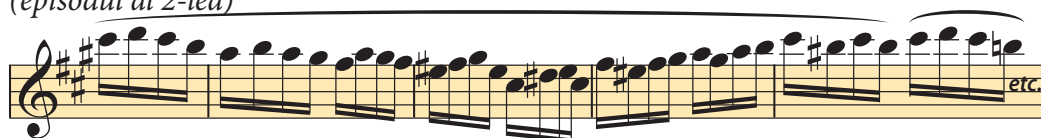
(episodul 1)

Refren:

(episodul al 2-lea)

- Reaudiați și fredonați unele părți din lucrare (refrenul, episodul 1, episodul al 2-lea etc.).

- Executați un acompaniament ritmic la muzica rondoului, folosind instrumentele de percuție de care dispuneți (tobă, xilofon, tamburină, talgere).

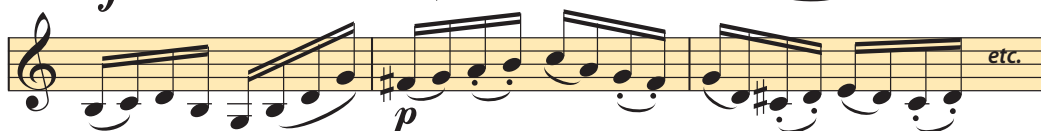

- Audiați „Rondo” de L. Boccherini. Determinați de câte ori este repetat refrenul și câte cuplete se conțin în lucrare.

Rondo

(fragmente)

Muzică: Luigi Boccherini

- Comparați cum se succed refrenul și episoadele în „Rondo...” de W.A. Mozart și „Rondo” de L. Boccherini.
- Memorați și interpretați expresiv „Cîntec de primăvară” de W.A. Mozart.
- Determinați auditiv modul (major, minor) în care este scrisă piesa. Ce impresii vă creează melodia acestui cîntec?

Cîntec de primăvară

Allegretto grazioso

Muzică: Wolfgang Amadeus Mozart

1. Hai, pri - mă - va - ră, vi - no Cu fra-gezi mu - gu -
rași, În zvon de a - pă li - nă Ră - sa - ră to - po -
rași, Iar noi cu mîn - drul soa - re În tril să ne tre -
zim, Prin lunci și pe o - goa - re, Cîn-tînd, o să por - nim.

2. Vrem crînguri

să dea-n floare,

Grăbește-te de zor,
O, dulce primăvară,
Hai, vino repez!

3. Iar soarele la muncă,

Adune roua-n flori,
Să cînte cucu-n luncă
Și-n ram privighetori.

Tema cu variațiuni

Tema cu variațiuni reprezintă forma muzicală alcătuită dintr-un număr oarecare de variațiuni pe o temă (melodie) expusă la început, care poate fi ușor recunoscută.

Ea poate fi reprezentată în felul următor: $A + A_1 + A_2 + + A_3 + A_4$ etc., unde A este tema, iar A_1, A_2, A_3, A_4 – variațiuni.

Tema cu variațiuni se întâlnește în creația muzicală populară. Deseori lăutarii, ca să nu plictisească publicul ascultător, modificau în diferite feluri melodia, adică o variau.

Mulți compozitori, inspirându-se din folclor, deseori apelează la tema cu variațiuni. De exemplu, W.A. Mozart a compus pe tema (melodia) unui cântec popular francez mai multe variațiuni.

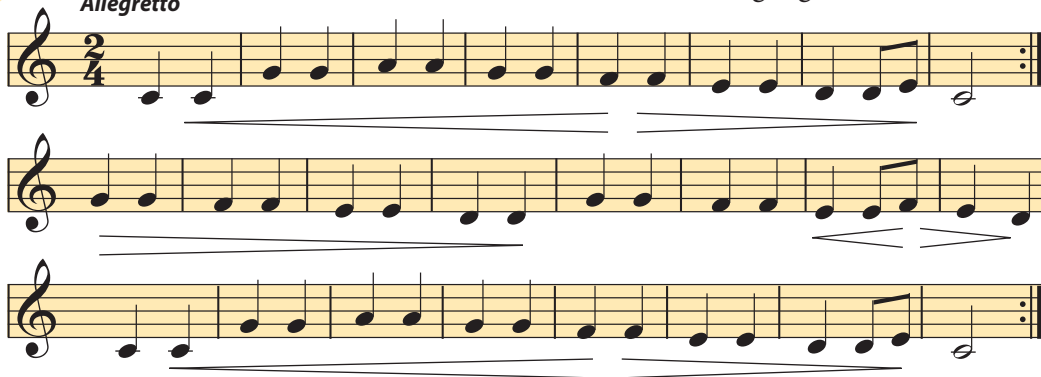

- Solfegiați melodia inițială a variațiunilor pentru pian de W.A. Mozart.
- Observați, prin audiere, modificările temei expuse inițial în variațiunile compozitorului.

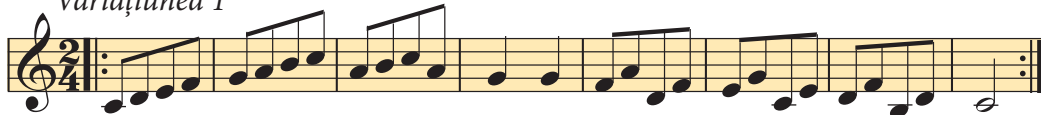
Variațiuni pentru pian pe tema unui cântec franțuzesc

Muzică: Wolfgang Amadeus Mozart

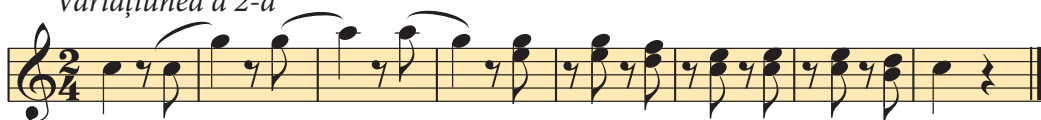
Allegretto

Variațiunea 1

Variațiunea a 2-a

- Învățați, prin solfegiere, melodia cântecului popular „Primăvară, primăvară”.

Primăvară, primăvară

(cântec popular)

Refren:

2. Zburați iute, rîndunele,
Pe sub soare, pe sub stele.

Refren.

3. Veniți iar la casa noastră,
Faceți cuib lîngă fereastră.

Refren.

Talentatul compozitor Alexei Sîrcea, originar din Moldova, a compus pe tema cântecului popular „Primăvară, primăvară” 11 variațiuni pentru pian.

- Audiați variațiunile pentru pian de Al. Sîrcea.

- Caracterizați variațiunile respective conform planului: caracterul melodiei la fiecare variere a temei; modul (major, minor), nuanțele dinamice și tempoul.

- Numiți formele muzicale ce corespund următoarelor scheme: ABA; ABACADA; AB; AA₁A₂A₃A₄ etc.

- Propuneți exemple de piese muzicale scrise în formele reprezentate schematic mai sus și intonați motivele principale din aceste lucrări.

Forma liberă (deschisă)

Există lucrări muzicale a căror structură reprezintă o succesiune liberă (sau deschisă) a părților din care sînt constituite.

Cea mai simplă formă muzicală *liberă* este alcătuită din trei părți diferite.

Deși sînt diferite, părțile lucrării se reunesc prin mesajul compozitorului.

Piotr Ceaikovski.

Capriciul italian

Compoziția pentru orchestra simfonică „Capriciul italian”, scrisă de Piotr Ceaikovski, are formă liberă.

În introducerea orchestrală se evidențiază sunetele fanfarelor. Apoi urmează două teme (melodii) cu caracter dansant. La finalul piesei sună o melodie populară italiană – **tarantela**.

Structura „Capriciului italian” se notează astfel:

introducere + A + B + C + D +
+ A₁ + E + B₁ + E₁ + B₁ (coda).

- Audați „Capriciul italian” de P. Ceaikovski. Caracterizați dispoziția creată de melodiile lucrării.

- Găsiți pe Internet și vizionați interpretarea dansului tarantela.

Perraut Leon. *Tarantela*

Dicționar

capriciu – compoziție instrumentală de formă liberă, de improvizație, cu treceri neașteptate de la o stare emoțională la alta, cu modificări ale ritmului și efecte timbrale vii;

coda – fragment de încheiere a unei lucrări muzicale care nu intră în structura ei de bază;

tarantela – dans popular italian, originar din orașul Taranto, cu caracter pasionat, executat în mișcarea de trei timpi și într-un tempo rapid.

Autoevaluare

1. Expune cu propriile cuvinte o definiție a noțiunii *forma muzicală*.
2. a) Explică felul în care sînt organizate ideile muzicale în lucrările cu formă strofică și formă strofică cu refren. b) Realizează dialoguri vocale, cu participarea colegilor de clasă, în baza cîntecelor studiate cu aceste forme muzicale.
3. Numește formele muzicale reprezentate prin schemele:
 - a) A + B
 - b) A + B + A
 - c) A + A1 + A2 + A3
4. Completează pe caiet tabelul de mai jos.

Forma muzicală	Titlul și autorul creației muzicale
Monopartită	
Bipartită	
Tripartită	
Rondo	
Temă cu variațiuni	

5. a) Amintește-ți cîntecele învățate despre primăvară. b) Interpretează cîte un fragment din aceste cîntece într-o anumită succesiune, elaborînd astfel o compoziție muzicală în formă de rondo. c) Notează pe caiet planul interpretării acestei compoziții muzicale potrivit modelului de mai jos.

Repertoriu de piese pentru auditiie (fragmente)

Concertul „Toamna”

Muzică: Antonio Vivaldi

Dans țărănesc

Partea întâi:

Muzică: Constantin Dimitrescu

Partea de mijloc:

Vals sentimental

Muzică: Piotr Ceaikovski

Marșul piticilor

Muzică: Edvard Grieg

Allegro moderato
pp

etc.

Joc dobrogean

(fragment)

Muzică: Paul Constantinescu

Veloce

f *p*

Petrică și Lupul

Muzică: Serghei Prokofiev

A. Petrică

(cvartetul de coarde)

etc.

B. Păsărica
(flautul)

C. Răţuşca
(oboiiul)

D. Pisica
(clarinetul)

E. Lupul
(cornii)

F. Bunicul
(fagotul)

G. Vînătorii
(lovituri în timpane)

Melodie

Andante con moto e molto rubato

Muzică: Gheorghe Mustea

mf Dolce

etc.

This musical score is for a piece titled 'Melodie' by Gheorghe Mustea. It is written in treble and bass clefs with a key signature of one sharp (F#) and a common time signature (C). The tempo/mood is 'Andante con moto e molto rubato'. The score consists of four staves. The first staff begins with a treble clef and contains several triplet markings (indicated by a '3' over a bracket). The second staff begins with a bass clef and includes the dynamic marking 'mf' and the instruction 'Dolce'. It also features triplet markings. The third staff continues the melodic line with more triplet markings. The fourth staff concludes with a triplet marking and the abbreviation 'etc.'.

Sonata în Do-major

(fragment)

Muzică: Wolfgang Amadeus Mozart

Andante

This musical score is a fragment of a sonata in D major by Wolfgang Amadeus Mozart. It is written in treble and bass clefs with a key signature of two sharps (F# and C#) and a 4/4 time signature. The tempo is 'Andante'. The score consists of two staves. The first staff begins with a treble clef and contains a series of eighth and sixteenth notes. The second staff begins with a bass clef and contains a series of eighth and sixteenth notes, ending with a double bar line and repeat dots.

Mic preludiu în Do-major

(fragment)

Muzică: Johann Sebastian Bach

etc.

This musical score is a fragment of a short prelude in D major by Johann Sebastian Bach. It is written in treble and bass clefs with a key signature of two sharps (F# and C#) and a common time signature (C). The score consists of two staves. Both staves feature a continuous, flowing melody composed of eighth and sixteenth notes, with many notes beamed together. The second staff ends with the abbreviation 'etc.'.

Moment muzical F-moll, opus 94, nr. 3

Muzică: Franz Schubert

Dansul Anitrei

(fragment)

Muzică: Edvard Grieg

Mazurca

(fragment)

Muzică: Frédéric Chopin

Manualul acesta este proprietatea Ministerului Educației al Republicii Moldova.

Unitatea de învățămînt _____				
Manualul nr. _____				
Anul de folosire	Numele și prenumele elevului	Anul școlar	Aspectul manualului	
			la primire	la restituire
1				
2				
3				
4				
5				

- Dirigintele trebuie să controleze dacă numele elevului este scris corect.
- Elevul nu trebuie să facă niciun fel de însemnări pe pagini.
- Aspectul manualului (la primire și la restituire) se va aprecia folosind termenii: *nou, bun, satisfăcător, nesatisfăcător*.

Surse iconografice:

© Î.E.P. Știința (Daniela Șemeachin-Spînu); <https://fr.wikipedia.org>, www.pinterest.com, blog.sina.com.cn, spaces.ru, organhall.md, www.youtube.com, www.wikiart.org, desene-pereti.ro, www.amosnews.ro, festivalenescu.ro, www.delcampe.net, www.bestmusic.ro, omskportal.ru, commons.wikimedia.org, www.kidspots.ro, www.scoalahotin.webgarden.ro, apropomagazin.md, 1080plus.com, www.moldova.ms, acasatv.md, www.noi.md, www.getlinkyoutube.com, www.timpul.md, xoomclips.com, www.sondakika.com, www.desteptarea.ro, www.musicstack.com, es-milles-et-une-danse.e-monsite.com, lyricstranslate.com, commons.wikimedia.org, brosteni2.blogspot.com, jurnalul.ro, www.prospect.md, www.esm.rochester.edu, www.amazon.com, wikipedlia.wordpress.com

Î.E.P. Știința se obligă să achite deținătorilor de copyright, care încă nu au fost contactați, costurile de reproducere a imaginilor folosite în prezenta ediție.

SETUL CUPRINDE:

Manualul

Ghidul învățătorului

